

LUND UNIVERSITY

Viss mosse 2:2: en mossboplats från mellersta maglemosetid: Arkeologisk undersökning 2013: Råby 28:3, Svensköp socken, Hörby kommun, Skåne

Sjöström, Arne; Kàm Tayanin, Krister

2014

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Sjöström, A., & Kàm Tayanin, K. (2014). *Viss mosse 2:2: en mossboplats från mellersta maglemosetid: Arkeologisk undersökning 2013: Råby 28:3, Svensköp socken, Hörby kommun, Skåne*. (Rapporter från Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet; Vol. 10). Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet.

Total number of authors:

2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Rapporter från Institutionen för arkeologi och antikens historia,
Lunds universitet
Nr 10

Viss mosse 2:2 - en mossboplats från mellersta maglemosetid

Arkeologisk undersökning 2013

*Råby 28:3
Svensköp socken
Hörby kommun
Skåne*

Arne Sjöström & Krister Kåm Tayanin

Institutionen för arkeologi och antikens historia

LUNDS
UNIVERSITET

Rapporter från Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet. Nr 10.

Viss mosse 2:2 - en mossboplats från mellersta maglemosetid. Arkeologisk undersökning 2013. Råby 28:3, Svensköp socken, Hörby kommun, Skåne.

Arne Sjöström & Krister Kàm Tayanin

Lund 2014

© Författarna och Institutionen för arkeologi och antikens historia
Lunds universitet

Dnr, länsstyrelsen 431-12073-2013

ISBN 978-91-89578-53-1

Omslagsbild: Undersökning vid boplatsen Viss mosse 2:2. Vy från väst.
Foto: Arne Sjöström.

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Målsättning	8
Metod	11
Undersökningsresultat	11
Diskussion	24
Referenser	29
Appendix 1, deltagare i fältskolan	30
Appendix 2, fyndtabell	31
Tekniska och administrativa uppgifter	31

Sammanfattning

Under 2013 genomförde Institutionen för arkeologi och antikens historia vid Lunds universitet en mindre forskningsundersökning av ett mesolitiskt boplatsoområde i Viss mosse på Linderödsåsen i Skåne. Undersökningen vid boplatsoområdet Viss mosse 2 genomfördes i form av en seminariegrävning för arkeologistuderande vid Lunds universitet. Insatsen var en del i institutionens forskningsarbete som behandlar mesolitiska mossboplatser. Det mångåriga inventeringsarbete som institutionen genomfört på Viss mosse har resulterat i ett flertal fynd av mesolitiska boplatser. Genom grävning av några sökschakt 2012 kunde partier av två skilda boplatssytor avgränsas på norra delen av en moränhöjd i den centrala delen av mossen, kallade Viss mosse 2:1 och 2:2. Arbetet under 2013 berörde huvudsakligen boplat 2:2 som är den bäst bevarade av de två. Sammanlagt grävdes nio mindre sökschakt inom boplatsoområde 2 och det framkom fynd i sex av schakten vid boplat 2:2. Fynden bestod huvudsakligen av bearbetad flinta belägen i en gyttjig torv strax ovan och mellan stenar i en blockrik morän. Den bearbetade flintan utgjordes av både senon- och Kristianstadsflinta. Båda stentyperna har använts för tillverkning av spån, mikrospån och andra redskap. Trots att en stor andel av flintan var bränd framkom inga härदार. Några slagplatser för flinta kunde ej heller konstateras, men däremot ett större antal olika redskapstyper i den centrala delen av boplaten. Även kvarts och kvartsit har använts för tillverkning av redskap. Bevaringsförhållandena för organiskt material var god i den gyttjiga torven och bl.a. påträffades resterna av en björkstam som fallit på kulturlagret. Utifrån fynd av lancettmikroliter och spånteknik kan boplaten Viss mosse 2:2 grovt dateras till mellersta delen av maglemosetid.

Inledning

Den föreliggande rapporten redovisar den arkeologiska forskningsundersökning som genomfördes 2013 vid boplatsoområdet Viss mosse 2 (RAÅ Svensköp 25), av Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet (Länsstyrelsen diarienummer 431-12073-2013). Boplatsoområdet Viss mosse 2 är beläget i den centrala delen av Viss mosse, som ligger ca 2,5 km sydväst om Svensköps by, på fastigheten Råby 28:3, Svensköp socken, Hörby kommun, Skåne län (fig. 1). Fältarbetet genomfördes under fem arbetsdagar mellan 2013-05-27 – 2013-05-31 i form av en seminariegrävning med 15 arkeologistuderande från Lunds universitet (för deltagare se appendix 1). Arkeologisk personal var Arne Sjöström, Jan Apel och Krister Kåm Tayanin.

Sedan några år bedriver Econova Garden AB torvtäkt på Viss mosse. Genom bolagets och tidigare torvbolags täktarbete har ett flertal boplatsoområden i täkten blottlagts. Torvtäkten har sedan 1993 varit under uppsikt av Arne Sjöström, samtidigt med att de första boplatslämningarna påträffades i torvtäkten på Rönneholms mosse. De första åren genomfördes inventeringar i Viss mosse vartannat år och under senare år har de genomförts årligen. Det första boplatsoområdet Viss mosse 1 påträffades i torvtäkten redan 1995. Då denna lokal var relativt skadad av täktverksamheten fästes inte så stor uppmärksamhet vid den. Därefter har den inventering som genomförts av institutionen resulterat i sammanlagt fyra boplatsoområden på moränhöjder ute i torvtäkten. Boplatsoområdet Viss mosse 2 påträffades av Arne Sjöström och Katarina von Essen 2010. Då det fyndförande torvlagret verkade vara relativt oskadat och innehålla förhållandevis rikligt med fynd, som kunde dateras till maglemosetid, genomfördes en första undersökning på platsen 2012 i form av internationell fältskola (Sjöström & Kåm Tayanin 2013).

Undersökningarna i Viss mosse ingår som en del i institutionens mångåriga forskningsarbete som behandlar mesolitiska mossboplatser (Althin 1954; Larsson 1978, 1983; Larsson & Sjöström 2010, 2011, 2013).

Topografi och fornlämningsmiljö

Viss mosse är belägen på Linderödsåsen (55°51' N, 13°50' E), ca 170 m.ö.h. Den är en av de sydligast belägna högmossarna i Sverige (fig. 1). Det finns flertalet torvmossar i området som tidigare utgjort sjöar, som t.ex. Fjällmossen (Nilsson 1935). Sänkorna i den kuperade terrängen på Linderödsåsen har haft de rätta förhållandena för bildning av torvmarker. Den prekambrisk berggrunden i området består huvudsakligen av ortognejs, täckt av sandig morän som på sina ställen kan ha en mäktighet upp till 5 m (Malmberg Persson 2000). Viss mosse är ca 1,5x3 km stor och ca 1x2 km av den centrala ytan är idag föremål för exploatering av torv. Runt mossens kanter finns ett flertal moränhöjder som tidigare utgjorde strandnära öar. Genom den torvtäkt som bedrivits under årens lopp har även några mindre moränhöjder kommit i dagen i den östra delen av mossen. Torvtäkt bedrevs på mossen redan under början av 1900-talet. Täktverksamheten har varit mer eller mindre intensiv sedan dess, vilket resulterat i att det inte finns mycket kvar av det ursprungliga mosseplanet.

Lagerföljden i mossen har bl.a. dokumenterats genom en serie borrprover som gjordes i samband med exploateringen av torv. Undersökningen visade att innan högmossen började bildas bestod området av en grund sjö. Ovan moränen i mossen finns ett tunt lager av sand som dateras till slutet av istiden. Därefter avsattes lerig gyttja och alggyttja i sjön, med en mäktighet på ca 1 m i den centrala delen av mossen. Gytjelagren sträcker sig inte hela vägen ut i mossens kanter utan återfinns mest i dess djupare delar. I samband med igenväxningen av sjön bildades ett ca 0,2 m tjockt lager av vasstorv ovan gyttjan. En C14-datering av material från övergången mellan vasstorven och den överlagrande vitmosstorven visar att sjöns centrala del var helt

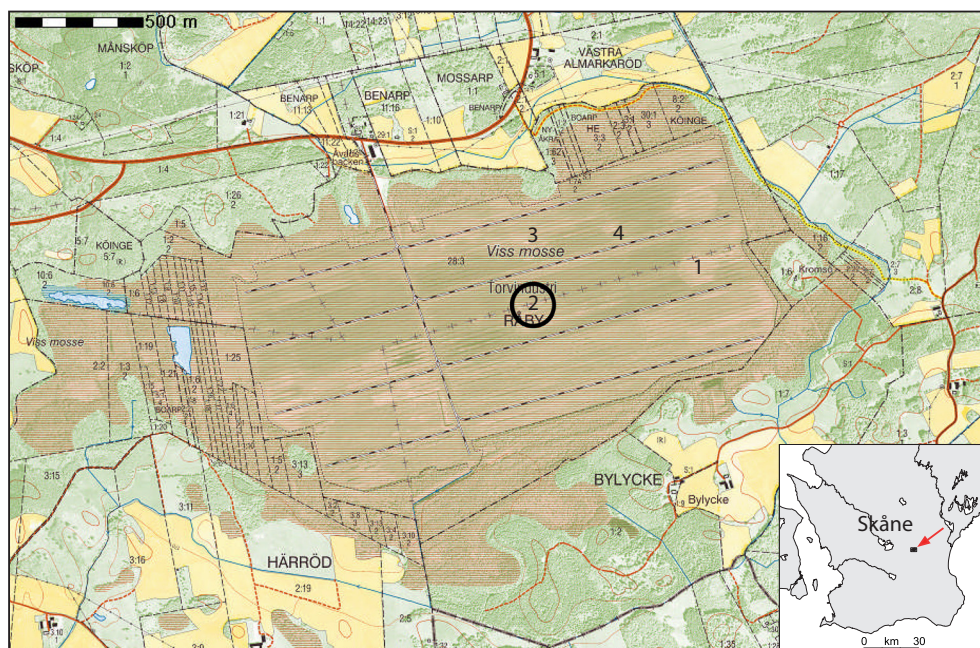

Fig. 1. Karta över Viss mosse, med de olika boplatsområdena markerade. Ungefärlig utbredning av moränhöjden vid boplatsområde 2 markerad med en cirkel. Utsnitt ur Lantmäteriets ekonomiska karta.

uppgrundad för ca 7700 år sedan. Efter uppgrundningen vidtog en kraftig tillväxt av vitmosstorv, vars ursprungliga mäktighet beräknats till drygt 3 m (Edvardsson 2006, 2013; Edvardsson *et al.* 2012b; Thelaus & Holmquist 1994).

Beroende på fluktuationer i klimat och vattenstånd i mossen varierade tillväxten av vitmossa. Under torrare perioder kunde olika trädarter etablera sig. Ett flertal stubbhorisonter av främst tall har konstaterats. Vegetationen på mossen och dess utveckling har under senare år studerats i detalj av kvartärgeologer från Lunds universitet (Edvardsson 2006, 2013; Edvardsson *et al.* 2012a; Edvardsson *et al.* 2012b; Hansson 2011).

Omkring Viss mosse förekommer mänskliga lämningar från flera tidsepoker. Enligt fornlämningsregistret finns i omgivningen ett antal registrerade boplatser som grovt dateras till stenålder. RAÄ Hörby 80:1 är en stenåldersboplats belägen på en liten kulle intill mossens nordvästra kant. Fynden från två av de boplatser som daterats till stenålder, tyder på att de är neolitiska (RAÄ Svensköp 11:1 och RAÄ Äspinge 52:1). Ca 3 km nordost om mossen ligger Vrånge mosse, i vars södra kant det finns en boplats som grovt dateras till stenålder (RAÄ Svensköp 20:1). Några fyndplatser och fynd kan eventuellt ha en koppling till de mesolitiska bosättningarna på Viss mosse, bl.a. den ca 4 m långa stockbåt som framkom i samband med torvtäkt under 1940-talet i den sydvästra kanten av mossen (RAÄ nummer Hörby 70:1). Stockbåten grävdes ner igen utan någon känd dokumentation. Med tanke på att sjön grundades upp för ca 8000 år sedan bör stockbåten ha varit av denna ålder eller äldre. På en moränhöjd vid södra mosskanten har flera flintspån och ett fragment av ett mikrospon påträffats av en lantbrukare. Fynden tyder på en möjlig mesolitisk boplats (RAÄ Svensköp 10:1). Några undersökta mesolitiska boplatser finns dock inte på Linderödsåsen. De närmaste kända mesolitiska boplatserna återfinns vid Ringsjöområdet, ca 13 km i västlig riktning.

Genom institutionens inventeringar torvtäkten har fyra boplatsområden framkommit på olika moränhöjder. Boplatsområdet Viss mosse 2 är beläget i den centrala delen av torvtäkten, ca 500 m från mossens kanter i nord och syd. På de tre intilliggande moränhöjderna, på ett avstånd av ca 200-500 m, har bearbetad flinta påträffats (boplatsområde 1, 3 och 4, fig. 1 och 2). Fynden indikerar att de kan vara ungefär samtida

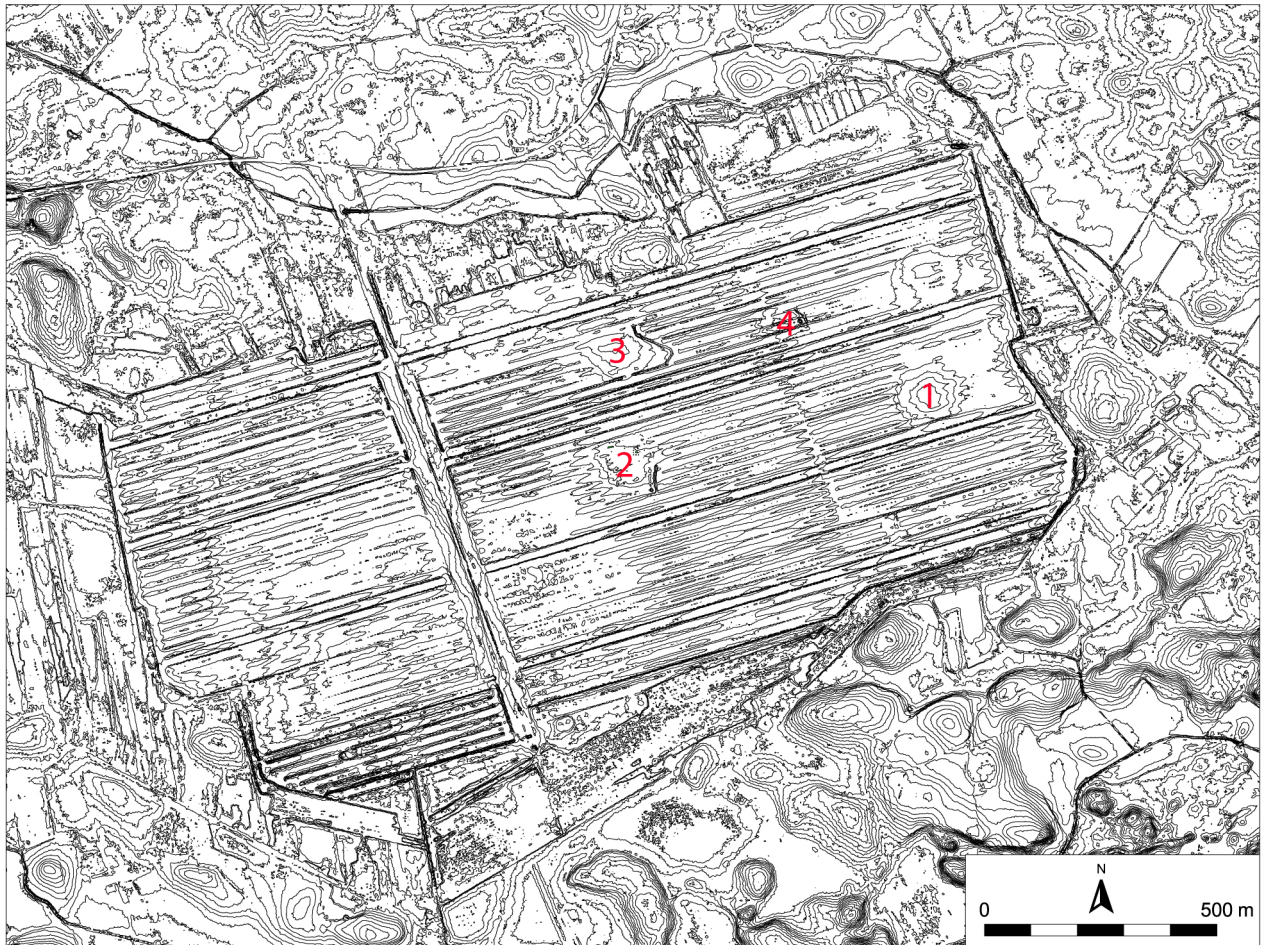

Fig. 2. Topografisk karta över torvtäkten på Viss mosse med boplatsområdena markerade. Moränhöjderna ute i täkten framträder tydligt som små öar. De öst-västligt gående linjerna i täkten utgör diken mellan täktavlor. Höjdekvidistans 0,5 m. Kartan producerad med hjälp av höjddata från Lantmäteriet (LIDAR).

med fynden vid boplatsområde 2. Boplatsområde 2 är belägen på en ca 80x100 m stor höjd av blockrik sandig urbergsmorän som idag höjer sig ca 1 m över den omgivande täktade torvtytan (fig. 2). Vid höjdens ytterkanter faller moränlagret ytterligare ca 1 m under lager av torv och gyttja. Slutningen är kraftigast i sydlig och västlig riktning. Förutom några mindre områden med blottlagd morän är höjdens övre del idag täckt av ett ca 0,1-0,5 m brunsvart delvis gyttjigt torvlager. På den övre delen av höjden är torvlagret rikt på stubbar och stammar av tall och enstaka små kvistar. Nedre delen av torvlagret är rikt på gyttja och innehåller enstaka vassrötter. Inom mindre ytor på den övre norra delen av höjden är den blockrika moränen exponerad p.g.a. täktverksamheten. Täktytan på den övre delen av höjden har varit exponerad vid nuvarande nivå i ett flertal år, då man inte täktat p.g.a. blottad morän och uppstickande stenblock. Under senare år har den södra delen av området använts som ett upplag för stubbar, stammar och stenblock som lösgjorts ur torven på täkten.

I den västra delen av torvtäkten är nivån på tidigare sjöbotten betydligt djupare än i den östra delen, där moränhöjderna återfinns. Troligtvis har den västra delen av sjön haft en öppen vattenspegel under längre tid än den östra, vilket även indikeras av stubbhorisonter i den östra delen (Edvardsson *et al.* 2012b). I den djupare västra delen av täkten har det i samband med den inventering som gjorts på mossen även framkommit enstaka tjärbloss, bitar av träkol och små sänkestenar. Fynden indikerar fiskeaktiviteter i den före detta sjön, likt fynden i gyttjelagren på Rönneholms mosse.

Vid 2012 års undersökning av boplatssområde 2 påträffades två separata boplatser, Viss mosse 2:1 (VM2:1) och Viss mosse 2:2 (VM2:2). De var båda belägna i den norra delen av moränhöjden med ett inbördes avstånd på ca 50 m (fig. 3). Endast en mindre del av boplatserna undersöktes varför deras fulla utbredningar inte kunde fastställas. Utifrån spånteknik och mikroliter kunde de grovt dateras till yngre maglemosetid.

Målsättning

Genom undersökningar av bosättningar från mesolitisk tid under 1940- och 1970-talet i Ageröds mosse och sedan 1995 i Rönneholms mosse har en relativt god bild av bosättningsmönstren under boreal och atlantisk tid vuxit fram. Lämningar på fast mark liksom i organogena lager visar på en betydande variation, som dels är kulturellt betingad men också beror på de förändrade relationerna mellan fast mark, vatten och igenväxningszoner. Undersökningarna har resulterat i data som är i särklass, såväl nationellt som internationellt, avseende bosättningsmönster mm under de aktuella perioderna. Till stora delar har komparativt material från vattenbassänger med belagd igenväxning från ett topografiskt och ekologiskt liknande område från centrala Skåne saknats. Förutsättningarna i Viss mosse har visat sig vara relativt likvärdiga med dem

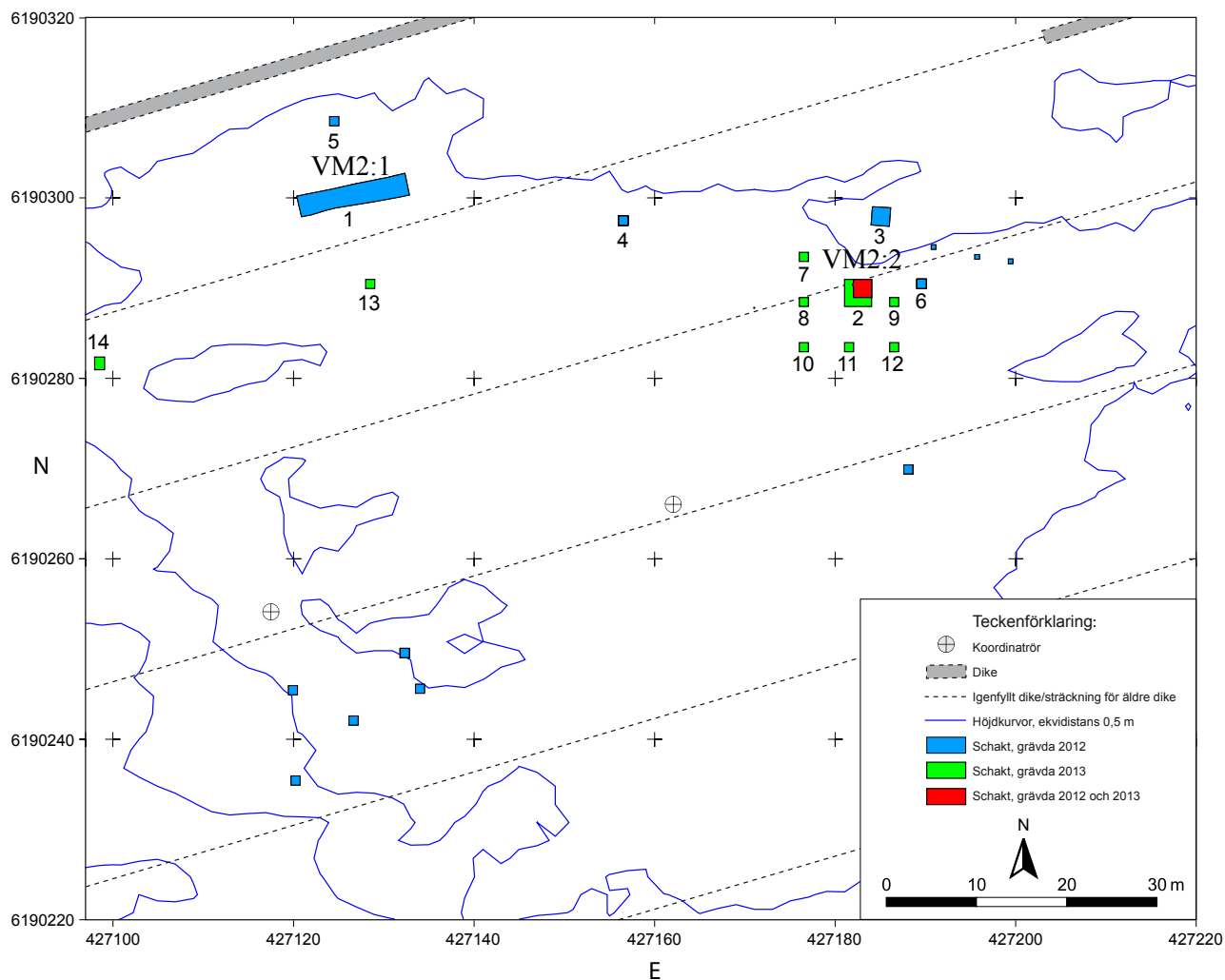

Fig. 3. Schaktplan för boplatssområdet Viss mosse 2 och läget för Viss mosse 2:1 (VM2:1) och Viss mosse 2:2 (VM2:2). Schaktnummer är angivna för de schakt som diskuteras i texten. De långa streckade linjerna anger det ungefärliga läget för äldre igenfyllda diken som eventuellt kan ha berört fyndförande lager. Höjdkurvorna anger höjden på täktytan. De återger även den ungefärliga utsträckningen och topografin för moränhöjden, 170 m.ö.h. i sydväst till 171,5 m.ö.h. som högst. VM2:1 och VM2:2 anger det ungefärliga läget för de de båda boplatserna i den norra delen av moränhöjden. Koordinater i SWEREF 99 TM.

i Ageröds och Rönneholms mossar. Rent vetenskapligt berör flera av frågeställningarna gällande undersökningen av lämningarna i Rönneholms mosse även Viss mosse 2 (Sjöström 2013). Förutom själva utbildningsmomentet kan målsättningen med undersökningen sammanfattas enligt följande:

Rumsstrukturer – hyddor/öppna platser

Genom den dokumentationsmetod som tillämpas, med en noggrann inmätning av nästan allt fyndmaterial i tre dimensioner, kan detaljerade ageranden hos olika individer/grupper följas. Syftet är att studera hur man disponerade aktivitetssytorna utifrån ett praktiskt och ideologiskt synsätt. De analyser som gjorts av material vid Rönneholms mosse visar på skillnader i funktion inom och mellan de olika boplatserna. Framförallt är det sammanpassningen och spridningen av flintavfall och fragmenterade flintredskap som visat sig vara intressanta. Vid flera boplatser på Rönneholms mosse och vid mossboplatser i Danmark har det framkommit käppar som troligtvis ingått i någon form av rest konstruktion, som en hydda eller ett tält. En detaljerad dokumentation av fynden vid boplatsoområdet Viss mosse 2 och eventuella fynd av käppar kan ytterligare bidra till förståelsen av rumsstrukturer och olika typer av resta konstruktioner.

Tillblivelse- och ackumulationsprocesser

På Rönneholms mosse har flera små aktivitetssytor bidragit med viktig kunskap om vilka artefakter som efterlämnats vid korta lägeruppehåll. För att kunna förstå strukturerna på de större fyndrika lokalerna är det viktigt att veta vad som efterlämnats vid korta upprepade besök och vad föremålen kan ha haft för funktion och betydelse för den förhistoriska människan. Större boplatser kan vara formade genom ett ackumulerat mönster kopplat till specifika aktiviteter över en längre tid. De av beteende och tid skilda tillblivelseprocesserna har resulterat i skillnader mellan boplatserna i artefakternas rumsliga spridning och sammansättning. En detaljerad rumslig dokumentation och analys av fyndmaterialet från boplatserna vid Viss mosse 2 är av stor betydelse för tolkningen av deras funktioner och hur de formats. Huvudsyftet med studiet av tillblivelse- och ackumulationsprocesserna är att försöka förstå den komplexa dynamik med vilken boplatsslämningar formats.

Materialhantering, händelser och rörelser

Vid flera mossboplatser har man påträffat depåer och samlingar av flinta som berättar om hur materialet hanterades och placerades på utvalda platser utifrån vissa kriterier. Samlingarna, som består av allt från avfallshögar till möjliga rituella deponeringar, har skiftande sammansättning och har haft olika betydelser och funktioner. Förutom samlingarna finns andra rumsliga mönster som berättar om mänskligt agerande; var man slängt avfall, hur man rört sig på boplatserna, organiserat rummet etc. Genom den försegling av lagren som uppkommit genom torvens tillväxt och minimala postdepositionella processer, ligger de flesta föremål kvar där de lämnades. Mossboplatserna lämpar sig därför mycket väl för studier av kortvariga händelser under längre tidsperspektiv. Syftet med studiet av s.k. mikrohändelser är att försöka komma den forntida människan nära och spåra enstaka dagliga aktiviteter, som oftast finns bevarade på mossboplatser.

Flintteknik

De tidigare beskrivna förhållandena på mossboplatserna gör dem mycket lämpade för studiet av flintteknologi, var och hur man bearbetade flinta. Detta då de flesta kvar-

lämnade flintbitarna ligger *in situ*. Den sammanpassning som gjorts av slagen flinta på några av boplatserna vid Rönneholms mosse har bl.a. resulterat i kunskap om i vilken reduktionsfas den hamnat på lokalen, i form av färdiga redskap, halvfabrikat eller genom tillverkning på plats. Syftet är således inte bara att studera ren flintslagningsteknik utan också att undersöka hur man hanterade och i vilken form man valde ut lämpligt flintmaterial för transport till och från lokalerna i mossen. Boplatserna i Viss mosse är av speciellt intresse för studiet av flintteknologi då man använt både Kristianstadsflinta och senonflinta, vilket är mycket ovanligt för boplatserna i Ringsjöområdet. Fynd av bearbetad kvarts och kvartsit vid boplatserna ger också möjlighet till studiet av hur dessa stenmaterial brukats.

Kronologi, typologi och kulturell förändring

Traditionellt har man delat upp mesolitikum i Sydsandinavien i tre kulturfaser. Dagens forskning lutar alltmer åt en kontinuerlig utveckling av en och samma mesolitiska kultur, trots morfologiska skillnader mellan olika pilspetsstyper och flinttekniker. För att kunna belysa den mesolitiska utvecklingen behövs fler undersökningar av väldaterade slutna lämningar likt de i torvmossarna. Fynden i torvtäkterna vid Ageröds och Rönneholms mossar kan grovt dateras till mellersta mesolitikum, ca 7500-9000 år sedan. De äldsta lagren kan föras till sen maglemosekultur och de yngsta till sen kongemosekultur. Under detta tidsavsnitt sker stora förändringar av pilspetsarnas form, från smala mikroliter, breda trapetser, rombiska snedpilar till tvärpilar. Pilspetsarna kan tillsammans med övriga artefakter belysa frågeställningar om kulturell förändring och teknologisk utveckling. Förutom förändringar i materiell kultur och kulturtillhörighet berör undersökningarna även förändringar i boplatsernas läge, storlek och tidsomfattning. Boplatserna i Viss mosse är samtida med några av lokalerna i och kring Ageröds och Rönneholms mossar och är intressanta som ett jämförelsematerial. De är av speciellt intresse vad gäller deras geografiska kulturtillhörighet, då de är belägna uppe på Linderödsåsen, mellan Ringsjöarna och skånska östkusten, ett område som är så gott som okänt ur ett mesolitiskt perspektiv. Det stora bruket av Kristianstadsflinta och bruket av kvarts och kvartsit på boplatserna i Viss mosse indikerar att det kan röra sig om andra folkgrupper än de som befolkade Ringsjöområdet.

Fornsjöarna som resurs

Den mångåriga storskaliga täktverksamheten på Ageröds och Rönneholms mossar har resulterat i kunskaper om vilka miljöer i den igenväxande fornsjön som var intressant för fiske, insamling och jakt. Förutom fiskeredskap har det i gyttjelagren framkommit ett flertal olika redskapstyper och föremål. Ett stort antal spridda flintor i den före detta sjöbotten vittnar också om ett intensivt nyttjande av fornsjön. Torvtäkter som tidigare utgjort sjöar möjliggör studiet av större förseglade och väl bevarade landskapsavsnitt. Sjöarna och våtmarkerna var inte bara en viktig del i försörjningen utan även i tankevärlden för de människor som var verksamma i och kring dessa områden under mesolitikum. Även om undersökningen vid Viss mosse 2 endast berör boytor på en ö kan även kunskap fås om de aktiviteter som ägde rum i den forna s.k. Vissjön. Den skiljer sig från fornsjön vid Ringsjön genom att den har en förhållandevis liten yta och en bitvis mycket blockrik sjöbotten.

Organiska lämningar, växtföda och bruk av skogens produkter

Vid ett flertal av de mesolitiska mossboplatser som undersökts i Sverige, Danmark och Tyskland har diverse organiska lämningar påträffats. Dessa består inte bara av

ben och redskap av trä, utan även av fröer och kärnor från växter som använts som föda samt andra produkter från växtriket. Vid flera lokaler i Rönneholms mosse finns belägg för att frön från gul näckros, sjönöt, hallon och äpple varit en del av födan. Fynden har vidgat bilden, vad gäller kunskapen om födointaget för den mesolitiska människan, som annars ofta fokuserats på animalier p.g.a. de generellt bättre bevaringsförhållandena för ben. Förutom rester av vegetabiliska födoämnen påträffas i mossarna ofta även annat organiskt material i form av avfall och föremål, som har sitt ursprung i de omgivande skogarna; huggspån av trä, hartsklumpar, näverullar etc. Växtmaterial ger en betydligt mer mångfacetterad bild av människans födointag och bruk av skogens olika växter, än vad som oftast är fallet vid undersökning av boplatser på fast mark.

Metod

I syfte att ytterligare avgränsa de sedan tidigare delvis undersökta boplatsslämningarna vid VM2 grävdes nio provgropar över moränhöjden (fig. 3). Schakt 2 vid VM2:2 utvidgades och den yta som under 2012 inte grävdes ner till moränen färdiggrävdes. Samtliga fynd av flinta, oberoende av storlek, inmättes i tre dimensioner med hjälp av en totalstation och tillvaratogs i separata förnumrerade fyndpåsar. Det tillämpade koordinatsystemet var SWEREF 99 TM. Utgångspunkten för inmätningarna var två ca 1,5 m långa metallrör placerade på moränhöjdens övre centrala del (fig. 3). Rören slogs ner i moränen till ett djup av ca 1,3 m. Deras positioner beräknades med hjälp av en RTK-GPS. Det västligt placerade röret har värdena: N(X)6190254,093 / E(Y)427117,458 / Z171,202 och det östliga: N(X)6190266,023 / E(Y)427162,036 / Z171,261. Höjdvärdena (Z) avser rörens övre kanter. Där torvlagret var som mäktigast grävdes med spade ner till fyndförande nivå, varefter grävning fortsatte med hjälp av grävsked. Av praktiska skäl gjordes ingen sällning av fyndförande torvmassor. Utvalda prover från torven tillvaratogs för framtida analyser. Endast ett mindre antal småstenar borttogs ur schakten efter det att de inmätts och tillvaratogs i fyndpåsar. De flesta av dem var av obearbetad lokal naturflinta. Alla andra stenar, som huvudsakligen utgjordes av mer eller mindre stora stenar och block, lämnades kvar i sina ursprungliga lägen i schakten. Stenarnas form och spridning samt deras rumsliga läge dokumenterades med hjälp av en positionsbestämd fotogrammetrisk metod, baserad på digitalfoton. Fotona över schakten modellerades i 3D-programmet Agisoft PhotoScan. Torvlagret ovan moränen var relativt homogent i sökschakten och av ringa stratigrafiskt intresse, varför de flesta sektionerna endast dokumenterades genom beskrivningar. Några utvalda sektioner ritades i pedagogiskt syfte. Efter avslutad undersökning igenfylldes schakten för hand med respektive schakts uppgrävda torvmassor.

Undersökningsresultat

Sammanlagt grävdes nio spridda schakt av varierande storlek (sammanlagt 17,5 m²) i områdena för boplatser VM2:1 och VM2:2. I syfte att avgränsa VM2:1 i sydlig och västlig riktning, upptogs två sökschakt i dessa riktningar i förhållande till det under 2012 undersökta schakt 1 (fig. 3). Sökschakt 13 var 1x1 m och beläget 8 m söder om det fyndrika schakt 1, vid VM2:1. Det kvarvarande torvlagret var mellan 0,1-0,2 m tjockt och den övre hälften av lagret var rikt på vitmosstorv med tuvull och enstaka vedrester. Den nedre hälften av torven bestod av homogen höghumifierad starrtorv med ett inslag av gyttja (fig. 4-5). Under torven vidtog en siltig sandig morän med enstaka stenar och block med en storlek på upp till 0,3 m. I den sydöstra delen av schaktet framkom en ca 0,6 m djup grop i moränen, räknat från moränens högsta yt-nivå. Gropen, som fortsatte i sydlig riktning, är inte resultatet av något sentida stenlyft.

Fig. 4. Schakt 13. Vy från väst. Schaktets storlek är 1x1 m. Foto: Arne Sjöström.

Materialet i gropen bestod av gyttjeblandad silt, sand och grus, med en karaktär av att ha ackumulerats innan det övre torvlagret bildades. Kanten på gropen föll brant och det är inte omöjligt att den är en mänsklig konstruktion. Inga fynd påträffades i schaktet men däremot ett ca 1 cm tjockt brandlager halvvägs ner i torven, i övergången mellan den övre vitmosstorven och den nedre gyttjiga torven, i den västra delen av schaktet. Lagret var rikt på sot och kol och kan vara resultatet av en naturlig brand på mossen eller en medveten eller oavsiktlig bränning av den omgivande vegetationen vid tiden för någon av bosättningarna på ön (fig. 5).

Sökschakt 14 var 1,4x1,1 m och beläget 27 m sydväst om schakt 1, vid den nordvästra kanten av höjden. I schaktet var det kvarvarande torvlagret ca 0,45 m tjockt med en liknande lagerföljd som i schakt 13. Den gyttjiga starttorven, under lagret av tuvullrik vitmosstorv, var ca 0,35 m tjock och innehöll enstaka vassrötter och mindre rottrådar från de, i den övre torven, tidigare växande tallarna. Under torven framkom rikligt med stenar och block av gnejs med en storlek på upp till 0,6 m (fig. 6). Inga fynd påträffades i schaktet och ej heller någon silt, sand eller grus mellan stenblocken. I likhet med de under 2012 grävda sökschakten i den sydvästra delen av höjden, verkar så gott som all finkornig jord mellan de överst belägna stenarna och stenblocken vara bortsvallad även i den nordvästra delen.

Vid VM2:2 utvidgades det under 2012 partiellt undersökta schakt 2 till att omfatta 9 m² och ytterligare sex stycken kvadratmeterstora schakt upptogs runt detta. I sex av schakten framkom fynd av bearbetad flinta och utifrån spridningen omfattar det fyndförande lagret ett område på minst 16x10 m utmed den nordöstra kanten av förhöjningen. Utbredningen av lagret i nordostlig och sydvästlig riktning kunde på ett ungefär fastställas genom det fyndtomma schakt 10 och de under 2012 grävda sökschakten 3 och 6 (fig. 7). Även om en avgränsning inte kunde göras i nordvästlig

Fig. 5. Schakt 13. Tunt lager med sot och kolbitar i västra schaktväggen. Foto: Arne Sjöström.

Fig. 6. Schakt 14. Vy från söder. Schaktets storlek är 1,4x1,1 m. Foto: Arne Sjöström.

och sydostlig riktning indikerar den låga fyndfrekvensen i schakt 7 och 12 att det fyndförande lagret troligtvis inte sträcker sig någon längre sträcka åt dessa håll. Det kvarstående torvlagrets mäktighet i de undersökta schakten varierade mellan 0,20-0,55 m (räknat från täktytan och ner till moränens ytnivå mellan stenblocken). Förenklat bestod torven av två separata lager, varav det övre lagret medelhumifierad brun vitmosstorv innehöll rikligt med rester av tuvull, vedrester, stammar och stubbar från huvudsakligen tall (fig. 8). Det nedre torvlagret bestod av en gyttjig höghumifierad mörkbrun startorv med enstaka vassrötter. Övergången mellan de båda lagren var horisontell och mycket distinkt.

I den södra delen av schakt 2 var det nedre torvlagret partiellt mycket smetigt och mer gulbrunt i färgen, strax ovan och i nivån för fynden. I startorven i schakt 2 fanns

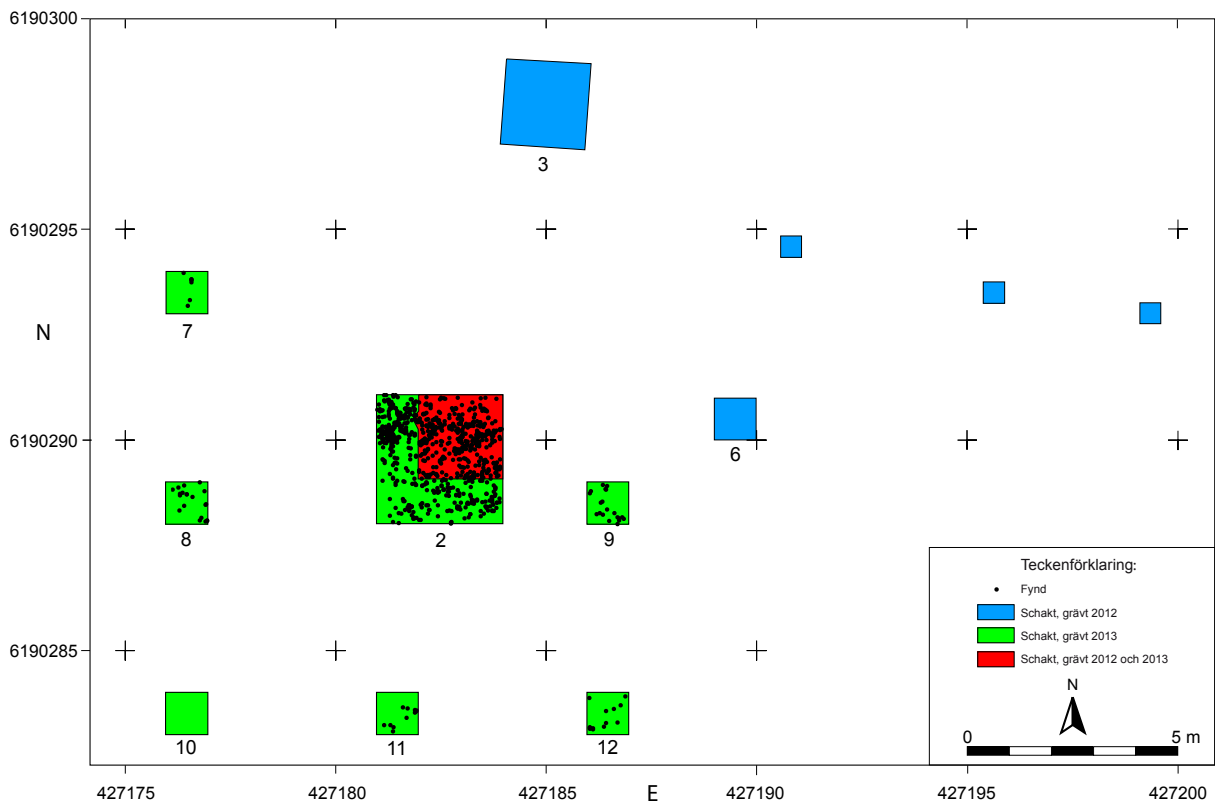

Fig. 7. Schaktplan för boplatsen Viss mosse 2:2, med schaktnummer angivna för de schakt som diskuteras i texten. Punkter markerar samtliga inmätta fynd. Koordinater i SWEREF 99 TM.

Fig. 8. Exponerade tallrötter i det övre torvlagret, schakt 12. Foto: Arne Sjöström.

ett lager av björknäver som vid undersökningen 2012 förmodades vara resterna av ett barkgolv. Denna slutsats gjordes då endast en mindre yta av barklagret framkom 2012 och dess omfattning inte kunde klarläggas, samt det faktum att en flinta tycktes ligga på näverlagret. Vid utvidgningen av schaktet 2013 var det tydligt att nävern härstammade från en fallen björk och att stammen nästan ruttnat bort helt. Stammen hade kompakterats till så att nävern bildade två skikt med en inbördes höjdskillnad på mellan några millimeter i den södra delen av schaktet till ca 0,05 m i den norra. Bredden på näverlagret var ca 0,5 m och längden minst 3 m. Näverlagret fortsatte in i de norra och södra schaktväggarna, varför den exakta längden är okänd. Trots att stammen nästan hade ruttnat bort helt var nävern förhållandevis välbevarad och dess tjocklek varierade mellan 3-6 mm, vilket betyder att björken inte var speciellt gammal när den föll eller så kan det påträffade partiet ha varit den övre delen av en större björk. Det fanns dock inga tecken på förekomsten av några grenar. Näverlagret var inte intakt utan flikigt och på sina ställen mer eller mindre sporadiskt (fig. 9). I den södra delen av schaktet låg det fyndförande lagret delvis i och strax under nivån för näverlagret. Detta förhållande resulterade i att vissa flintor vid en första anblick (vid undersökningen 2012), innan näverlagret grävts bort, tycktes vara samtida med nävern. I den norra delen av schaktet var höjddavståndet mellan nävern och det fyndförande lagret upp till 0,05 m.

Fynden bestod huvudsakligen av bearbetad flinta, enstaka bitar bearbetad kvarts och kvartsit. Påträffade vid större stenar och stenblock låg fynden oftast i kanten av eller mellan dessa. Det fyndförande lagret var på sina ställen sotigt med enstaka spridda kolbitar. I den norra delen av schakt 2 fanns en ansamling av kolbitar inom en yta på ca 0,4 m. Området fortsatte in i den norra schaktväggen och var helt beläget i starrtorven. Det var ingen skillnad i antalet brända flintor inom och utanför det mer kolrika området. Förutom kolbitarna fanns inga indikationer på att området utgjort en härdplats.

Det fyndförande lagret var beläget i den nedre delen av starrtorven, strax ovan och på moränen, delvis på och mellan stenarna. Några störningar från täktdiken kunde ej konstateras i torven inom den undersökta ytan. De högst belägna fynden framkom i schakt 8 och 11, vid ca 170,8 m.ö.h och de lägst belägna i schakt 2, 7 och 12 vid ca 170,5 m.ö.h. Fyndens maximala spridning i höjddled inom lagret var som störst i schakt 12 där den uppgick till 0,2 m. Den stora spridningen i höjddled i detta schakt beror troligtvis inte på att fynden avsatts vid långt skilda tidpunkter utan på att området är rikt på stora tätt liggande stenblock som stuckit upp ovan moränytan och att postdepositionella processer gjort att vissa fynd i torven sjunkit ner mellan blocken (fig. 12). En del fynd hade sjunkit djupare eftersom de legat i tjockare torvlager som humifierats och kompakterats än de som suttit klämda mellan stenblock.

Fig. 9. Närbild på lagret av näver som härstammar från en omkullfallen björkstam i schakt 2. Spikarna markerar fynd av flinta. Se även översikt fig.10. Foto: Arne Sjöström.

Mest samlat i höjddled var lagret i den mer fyndrika nordvästra delen i schakt 2 där det bitvis endast var några centimeter tjockt (fig. 10). I schakt 2 framkom fynd även under kanterna på vissa större stenar och block. Eftersom inga stenar flyttades eller togs bort är det möjligt att det finns ytterligare fynd under vissa stenar. Om så är fallet får framtida undersökningar utvisa då grävning under blocken kommer att ske först efter det att större ytor frilagts och eventuella rumsliga strukturer bland stenarna har kunnat dokumenteras över en större yta.

Under starrtorven framkom en blockrik sandig morän där de största stenblocken var upp till 0,7 m stora (fig. 11-14). Flera större stenblock stack upp några decimeter i torvlagret. Bergarten var huvudsakligen gnejs. Sten och block bildade ett närmast sammanhängande lager utan större ytor med finkornigt material dem emellan. Endast i sydvästra delen av schakt 2 och i de södra schakten 10-12 fanns några större partier med siltig sand. Stenarna och blocken låg mestadels intill varandra utom i det nordvästliga schakt 7, där några av dem låg i torven med endast liten eller ingen direkt kontakt med moränen (fig. 13). Flera av de stenar som var belägna i torven i schakt 7 var förhållandevis små och fynden låg djupt ner i torven jämfört med några av stenarna som var belägna en bit upp i ren gyttja/torv. Detta förhållande kan bero på att man deponerat stenar i boplatsens periferi eller att man rotat runt i jordlagren i denna del av boplatsen. En annan förklaring kan vara att det i den norra, något lägre belägna, delen av området vid schakt 7 var fuktigare och att man trampat runt i området. Området kan ha varit nära den dåtida stranden. Några tydliga stenformationer eller hårdkonstruktioner av sten kunde inte konstateras i de undersökta schakten. Flera större stenblock i det fyndrika schakt 2 hade uppåtriktade flata ytor som kan ha fungerat som sittstenar eller arbetsytor (fig. 11 och 14).

Fynden vid boplats VM2:2 består huvudsakligen av bearbetad flinta, sammanlagt 895 stycken bitar (921 g) av både senon- och Kristianstadstyp (2012 års fynd från schakt 2 är inkluderade i rapporten men de två årens fynd är separat specificerade i fyndtabellen, appendix 2). Av flintorna är 474 stycken (53 % i antal och 59 % i vikt) eldpåverkade i någon form genom sprickbildning eller olika grad av vitbränning. De helt vitbrända flintorna uppgår dock endast till 78 stycken (8,7 % i antal och 5,3 % i vikt). Antalet flintor av Kristianstadstyp är 414 stycken (46 % i antal, 671 g). Det

Fig. 10. Schakt 2 vid den fyndförande nivån. Spikarna markerar några av flintorna. I mitten av schaktet ses partier av nävern från den omkullfallna björken, som sträcker sig från söder till norr tvärs över schaktet. Vy från söder. Skalstockens längd: 1,1 m. Foto: Arne Sjöström.

Fig. 11. Schakt 2 vid nivån för moränens övre del. Alla stenar och block som påträffades i schaktet ligger kvar *in situ* på bilden. Vy från söder. Skalstockens längd: 1,1 m. Foto: Arne Sjöström.

fanns inga tydliga koncentrationer av bränd flinta som indikerar någon hårdplats. Bränd flinta förekom i samtliga schakt där flinta påträffades (fig. 15). Precis som vikt- och antalsförhållandet mellan senon- och Kristianstadsflinta antyder, finns det fler större bitar av den senare flinttypen. Den största biten av Kristianstadsflinta utgörs av ett avslag som väger 59 g medan den tyngsta biten senonflinta endast väger 6 g och är ett avslag.

De flesta obrända flintorna av senontyp är blågrå till brungrå i färgen och endast ett fåtal har brun till rödbrun patina (fig. 16). I detta avseende skiljer sig senonflintan vid VM2:2 från den vid VM2:1, där det påträffades betydligt fler flintor med rödbrun

Fig. 12. Pågående undersökning i det nästan färdiggrävda schakt 2. Närmast ses schakt 9. I bakgrunden skymtar den av torvtäkt och erosion exponerade moränen. Vy från öster. Foto: Arne Sjöström.

Fig. 13. Alla stenar och stenblock i schakt 7 *in situ*. Vy från norr. Foto: Arne Sjöström.

mosspatina (jämför Sjöström & Käm Tayanin 2013:Fig. 11). Denna olikhet kan bero på höjdskillnaderna på några decimeter mellan de båda lokalerna, vilket kan ha resulterat i olikheter i fuktighet, som påverkat patineringen. Skillnader kan i viss mån även bero på att det finns en större mängd eldpåverkad flinta vid VM2:2, då den inte blir rödpatinerad i samma omfattning.

Den största delen av Kristianstadsflintan är eldpåverkad och gråsvart till gråbrun i färgen. De få som inte är brända är grå till mörkbruna i färgen och av varierande kvalitet, med olika storlekar på inkrusteringar av kalk. En del av den Kristianstadsflinta som är av sämre kvalitet kan ha hämtats lokalt medan den bättre eventuellt hämtats från något annat område än Linderödsåsen. I moränen i och runt Viss mosse och de andra mossarna på åsen finns nämligen flinta av Kristianstadstyp som är förhållandevis spröd med mycket inkrusteringar.

En första genomgång av flintan visar att det förekommer gloss på åtminstone 4 bitar av senonflinta; 1 mikrosån (fig. 16:7a och 7b), 1 spånfragment, 1 spånstickel och 1 avslag. Partierna med gloss är huvudsakligen belägna på flintornas dorsalsidor och på åsar, men även på mindre partier på ventralsidorna. Ytorna med gloss är förhållandevis små, med en maximal storlek på upp till ca 12 mm. Uppkomsten av den fläckvisa glossen är svår förklarad. Eventuellt kan den mesta glossen ha uppstått på kärnorna redan innan tillslagningen och inte vid den efterföljande användningen.

Antalet avslag, avfall och splitter uppgår till 702 stycken, varav 44 % är av Kristianstadsflinta (79 % i vikt). Många av flintorna, speciellt Kristianstadsflintan, är fragmenterad genom eldpåverkan. Flintan har reducerats kraftigt, speciellt senonflintan. Endast 4 mindre kärnfragment påträffades och det största är bara 27 mm (fig. 16:20-21). Inga slagplatser eller dumphögar med koncentrationer av avslag eller splitter kunde konstateras utan de små samlingar som framkom var orsakade av fragmentering genom bränning och ackumulation mellan större stenar.

Sammanlagt påträffades 47 spån och spånfragment av varierande teknisk kvalitet. Av dessa är 12 hela eller längre fragment (fig. 16:3-6). De kortare spånfragmenten består av 19 proximal-, 12 medial- och 5 distal delar. Det längsta hela spånnet är endast

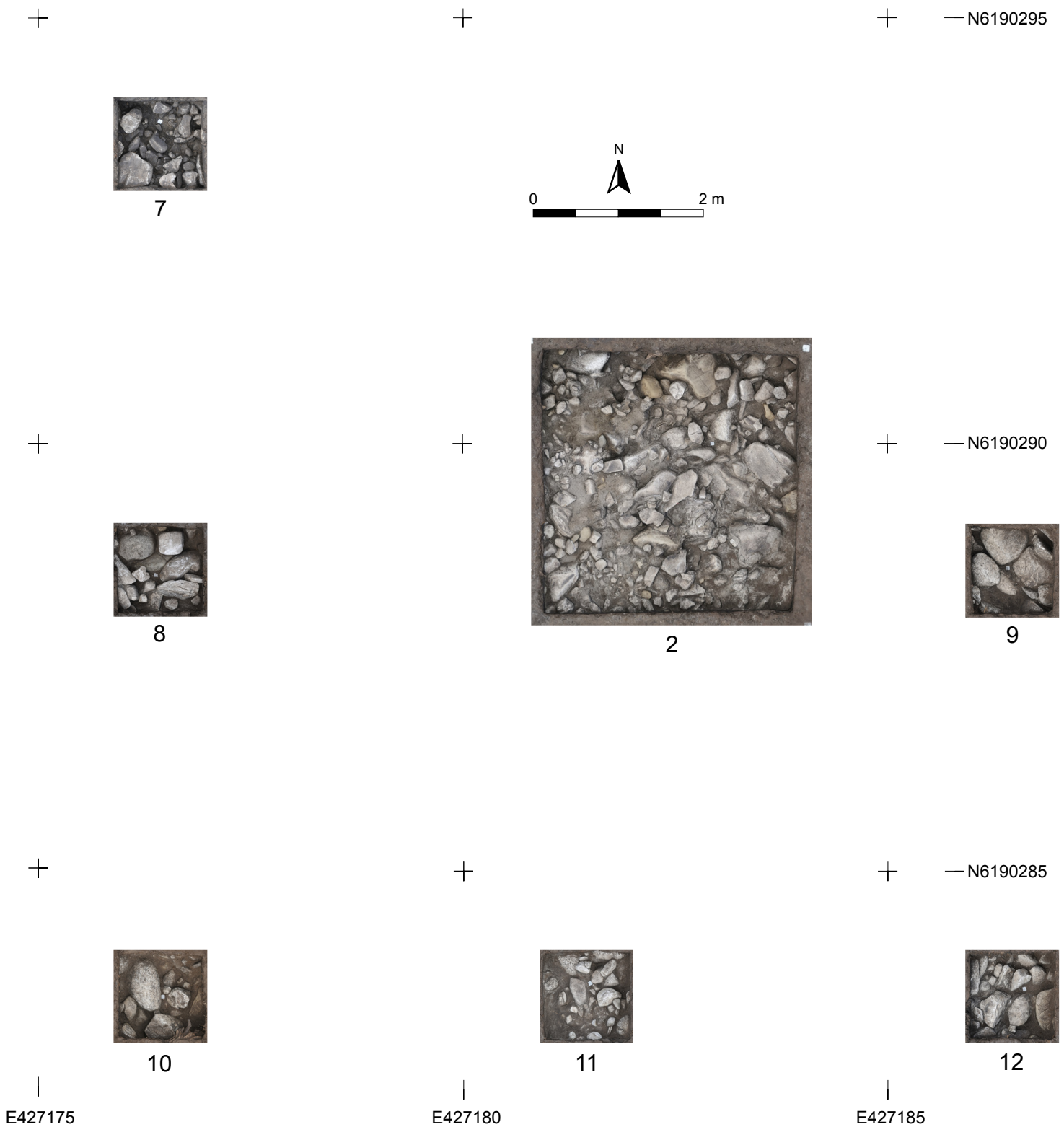

Fig. 14. Ortofoton med exponerat bottenlager av sten i de schakt som grävdes 2013 vid Viss mosse 2:2. Endast lagret av torv är bortgrävt och samtliga stenar som framkom ligger kvar *in situ*. Bilderna är framställda av ett stort antal foton genom 3D-programmet Agisoft PhotoScan. Observera att områdena närmast schaktkanterna är med på bilderna. Koordinater i SWEREF 99 TM.

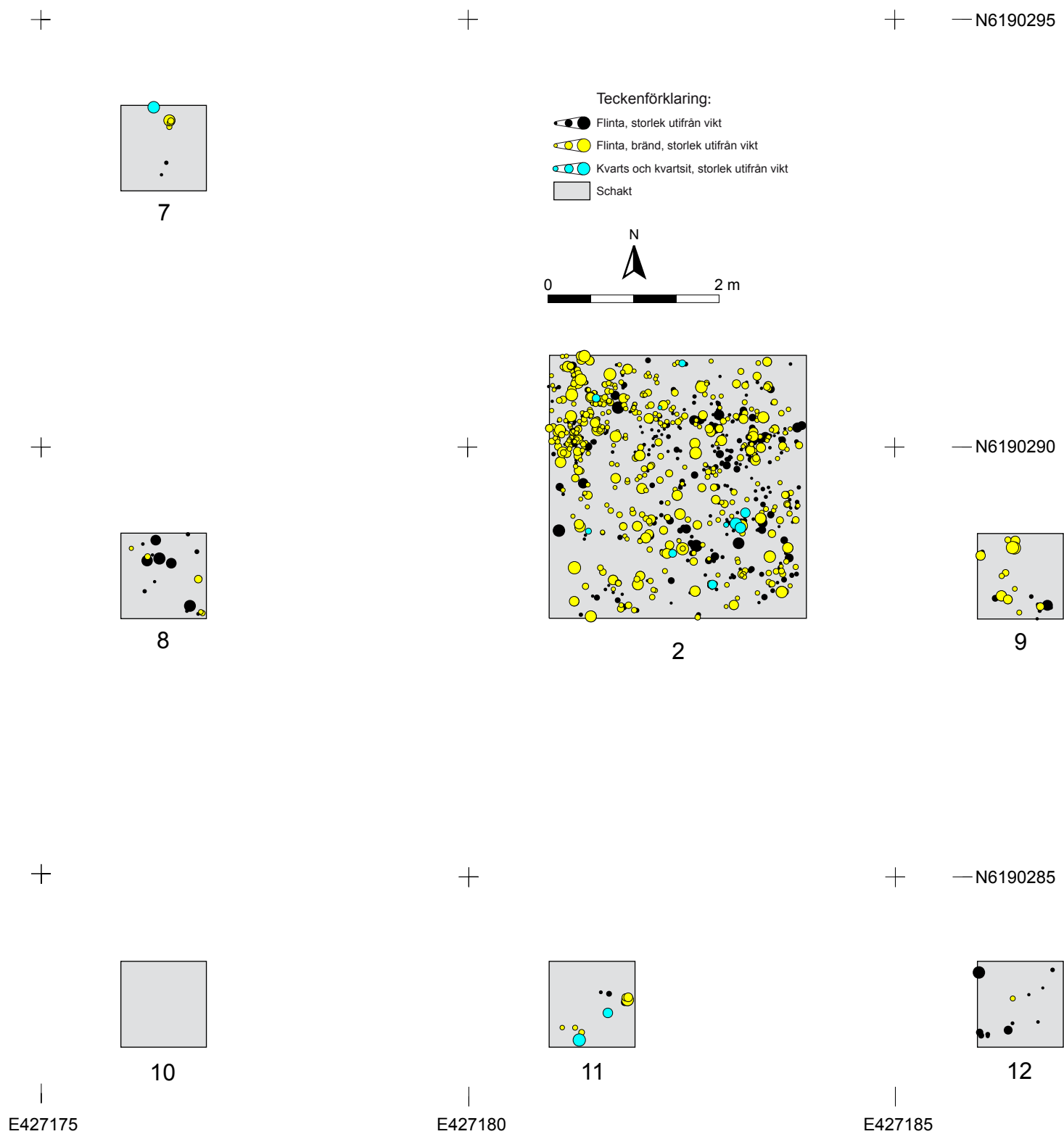

Fig. 15. Spridningen av samtlig bearbetad flinta, kvarts och kvartsit vid Viss mosse 2:2. Punktstorlekar utifrån vikt. Bränd och obränd flinta har inbördes proportionerligt lika stora symboler. Koordinater i SWEREF 99 TM.

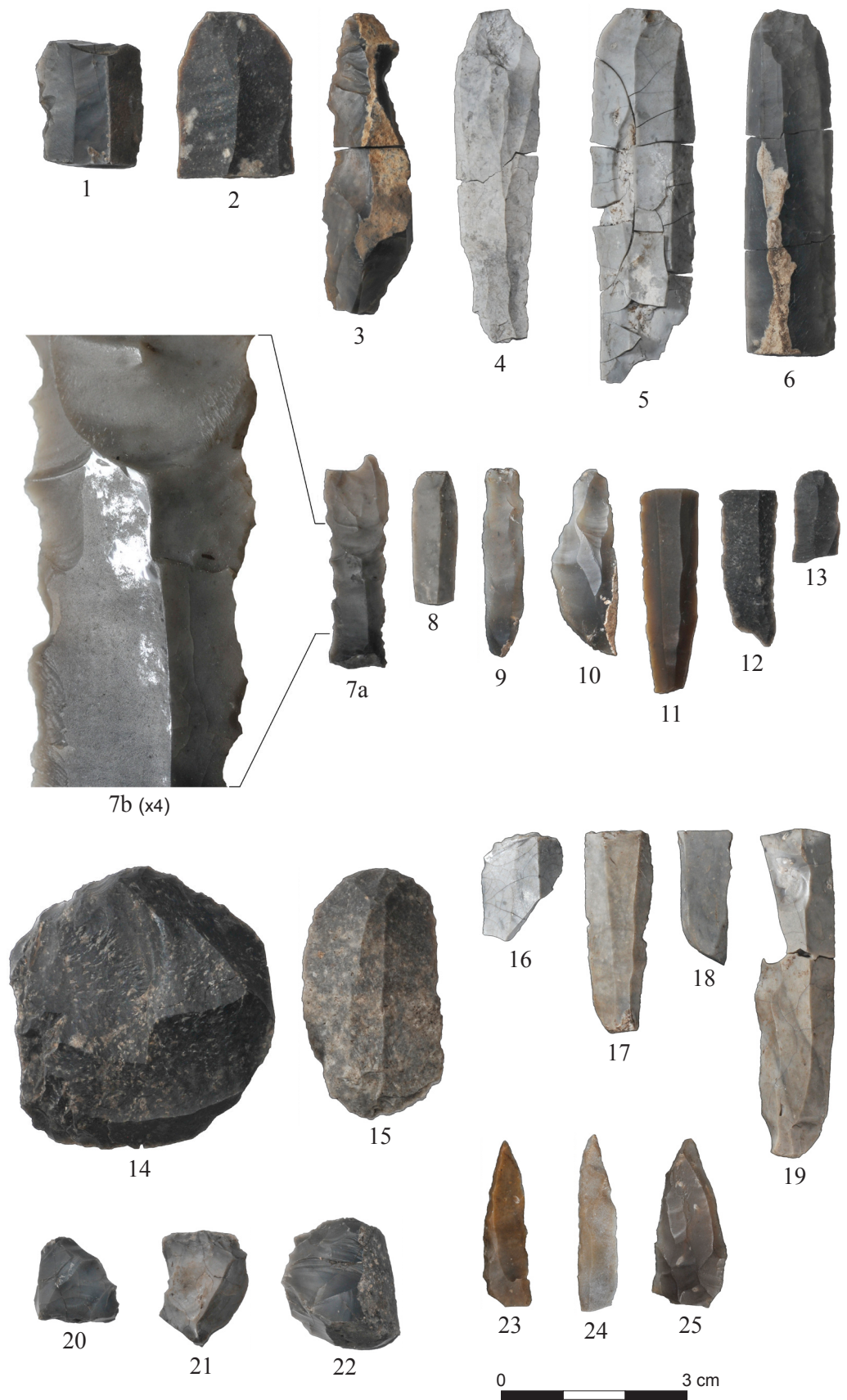

Fig. 16. Ett urval av flintföremål från Viss mosse 2:2. 1-6 spån och spånfragment, 7-13 mikrospån och mikrospånfragment, 14-17 skrapa, 18 stickelavslag, 19 stickel, 20 kärna, 21-22 kärnfragment, 23-25 lancettmikrolit. Nr 2, 12, 13-15 är av Kristianstadsflinta och 1, 3-7, 14, 16, 18-22 är brända/eldpåverkade. Skala: 1:1 (utom förstoringen 7b som är i skala 4:1). Foto: Arne Sjöström.

58 mm långt. Några fragmentariska spån visar dock att det ursprungligen har förekommit exemplar som varit något längre (fig. 16:5-6). Den största bredden bland spån och spånfragment är 18 mm (fig. 16:2). De flesta spånen är dock förhållandevis små och medelvärdet för bredden för hela spån och fragment är endast ca 12 mm. Spånen är huvudsakligen tillverkade av senonflinta men 6 spånfragment av Kristianstadsflinta visar att man även använde denna flinttyp för spåntillverkning (fig. 16:2). Inga spånkärnor eller fragment från sådana påträffades, vilket indikerar att de flesta spånen kan ha tillverkats på en annan plats inom boplatsten än de undersökta ytorna eller troligtvis vid en annan lokal. Endast några få spån och spånfragment har kraftigare retusch utmed eggarna (fig. 16:1 och 16:3).

Antalet mikrospån och mikrospånfragment uppgår till 125 stycken, varav 16 stycken tillverkats av Kristianstadsflinta (fig. 16:7-13). Fragmenten består av 29 proximal-, 18 medial- och 19 distaldelar. Medelbredden för samtliga mikrospån och mikrospånfragment är 7 mm. Medelbredden är densamma för gruppen hela mikrospån och proximalfragment (dvs hela och fragmentariska mikrospån med slagbulor). Det längsta hela mikrospånet är 32 mm långt men liksom spånen finns det fragmenterade mikrospån som visar att det ursprungligen har förekommit längre exemplar. Två proximala mikrospånfragment har kraftig retusch vid ena eggensidan.

En uppmätning av bredden för hela spån och hela mikrospån samt proximalfragment från spån och mikrospån (sammanlagt 114 stycken) visar att det inte finns någon tydlig bredduppdelning mellan spån och mikrospån (medial- och distalfragment har ej medtagits i analysen då fragmenteringsgraden skulle ha påverkat medelbredden). Enligt diagrammet (fig. 18) bildar spån och mikrospån en mer eller mindre samlad grupp med en medelbredd på ca 8 mm. Spån och mikrospån framkom i alla de fyndförande schakten. Inga kunde passas samman vid genomgången av materialet. Däremot kunde 3 delar från ett eldfragmenterat spån passas samman (fig. 16:6). De var belägna i den centrala delen av schakt 2, med ett maximalt inbördes avstånd på 0,7 m. Karaktären för några hela mikrospån tyder på att de härstammar från samma kärna.

Flintmaterialen från både Viss mosse 2:1 och 2:2 har varit föremål för en snabb genomgång av Kjell Knutsson (Uppsala universitet) och Mikkel Sørensen (Köpenhamns universitet). De menar att boplatserna tillhör den nordvästliga traditionen under mellanmesolitikum där man systematiskt tillverkar punsade och tryckta spån från koniska kärnor med fasetterade plattformar. Nästan alla spån de undersökte hade fasetterade plattformrester, något som är ovanligt i sydvästra Skåne och östra Danmark (muntlig uppgift Kjell Knutsson). De gjorde dock ingen skillnad mellan de två boplatserna vid sin genomgång.

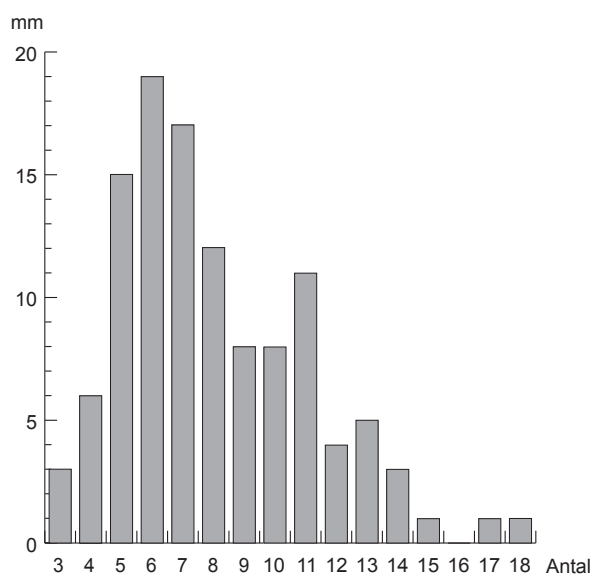

Fig. 18. Bredden för hela spån och mikrospån samt proximalfragment av spån och mikrospån (totalt 114 stycken).

Sammanlagt framkom 10 hela och eldskadade skrapor, varav 4 spånskrapor och 6 skivskrapor (fig. 16:14-17). De större skraporna är tillverkade av Kristianstadsflinta. Sex av skraporna framkom i den sydöstra delen av schakt 2. Inom samma område låg 2 spånkantsticklar och 1 stickelavslag, alla i senonflinta (fig. 16:18-19). Förutom dessa har några avslag bruksretuscher som tyder på att de använts för skrapning/stickling. I den sydöstra delen av schaktet framkom även 3 lancettmikroliter, med ett inbördes maximalt avstånd på 0,6 m (fig. 16:23-25). De är alla av senonflinta och obrända (längd 26,7-28,4 mm, bredd 6,2-11,6 mm och tjocklek 2,0-2,4 mm). De två långsmala lancettmikroliterna (fig. 16:23-24) är retuscherade längs hela ena långsidan och de bortretuscherade slagbulorna har suttit i spetsen på den ena och basen på den andra. Den tredje, något bredare lancettmikroliten (fig. 16:25), är bara retuscherad utmed ena halva långsidan och har haft den bortretuscherade slagbulan i spetsriktningen. På denna är spånets distalände förhållandevis kraftigt böjd, vilket skulle kunna tyda på att det rör sig om ett ofärdigt exemplar.

Förutom flinta påträffades även 12 avslag/avfall och 1 mikrospån av bearbetad kvarts och kvartsit (75 g) (fig. 18). Två av avlagen har bevarade cortexsidor som visar att man använt moränsten som råmaterial. Mikrospånet är tillverkat av finkornig kvartsit och har en avbruten distalände (17,7x5,1x2,0 mm). Den är symmetrisk och välformad, vilket tyder på att man varit kunnig i att bearbeta denna typ av bergart. De flesta bitarna av kvarts och kvartsit framkom i schakt 2, där en mindre koncentration kunde konstateras i den södra delen, där även mikrospånet var beläget (fig. 15 och 19). Råmaterialet kan ha hämtats lokalt då det finns kvarts och kvartsit naturligt i moränen på Linderödsåsen.

Samtliga stenar i schakten lämnades kvar i sina ursprungliga lägen, förutom 6 mindre stenar (403 g) som tillvaratogs. Fem av dessa utgörs av obearbetade noder av Kristianstadsflinta som eventuellt kan härstamma från den på platsen underliggande moränen eller ha varit råämnen som inte bearbetats vidare.

Den bevarade björkbarken, små kvistar mm, visar att organiskt material är förhållandevis välbevarat i det fyndförande lagret. Den totala avsaknaden av hasselnötsskal på platsen är därför förbryllande. Förhållandet kan inte förklaras med dålig bevaringsgrad då det borde ha funnits förkolnade skalfragment i det fyndförande lagret,

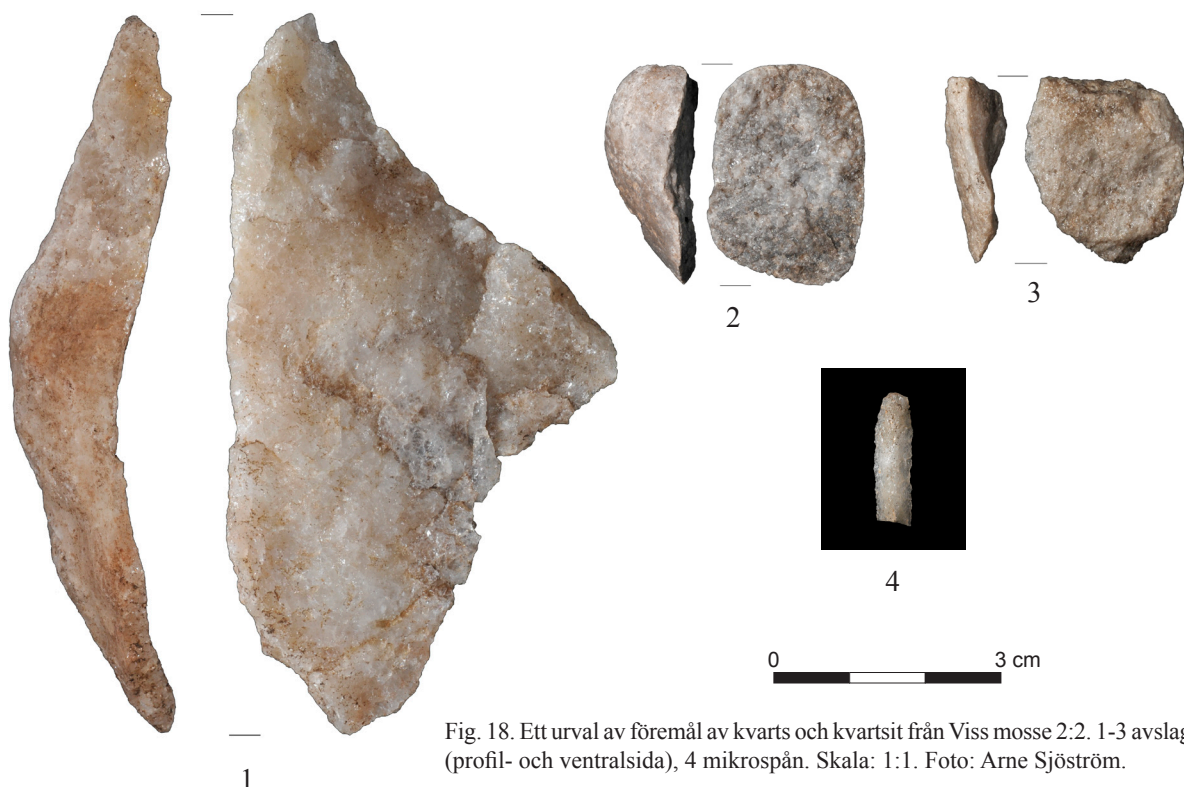

Fig. 18. Ett urval av föremål av kvarts och kvartsit från Viss mosse 2:2. 1-3 avslag (profil- och ventralsida), 4 mikrospån. Skala: 1:1. Foto: Arne Sjöström.

som annars var bitvis rikt på kol och sot. De flesta av de bitar träkol som påträffades i schakten var små och spröda i sin konsistens. Endast ett mindre antal större bitar tillvaratogs som prover.

I avsaknad av ett bra daterbart organiskt fyndmaterial vid VM2:2, som med säkerhet kan kopplas till bosättningen, har ännu inga ¹⁴C-dateringar gjorts. Träkolet på platsen kan delvis ha en hög egenålder och det kan ha förekommit naturliga bränder på ön. Boplatsen kan dock utifrån lancettmikroliterna och spåntekniken grovt dateras till mellersta delen av maglemosetid.

Diskussion

Eftersom endast en mindre yta har undersökts av VM2:2 är det svårt att få ett grepp om övergripande rumsliga strukturer och topografiska förhållanden vid boplatsen. Det är dock troligt att den var belägen i närheten av öns norra strandkant, som var förhållandevis långrund och blockrik. I den södra och västra delen av ön är sluttningen vid den före detta strandkanten betydligt brantare. Enligt bottendjupet och lagerföljden i mossen är området söder och väster om ön djupare än norr om, vilket talar för att det funnits en vattenspegel åt detta håll under längre tid än den norra. Detta faktum tyder på att det funnits andra lokaliseringfaktorer än solexponering eller direkt närhet till en strandkant. I likhet med VM2:1 kan lokaliseringen av boplatsen till den norra delen av ön, ha sin förklaring i att moränen där är partiellt mer finkornig och att markytan inte är lika storblockig och ojämn som i den södra delen. Det är inte heller omöjligt att lokaliseringen föranletts av att den förhärskande vindriktningen möjligen var sydlig-sydvästlig vid bosättningstillfällena och att buskar och träd på ön bildat lä på norra delen av ön. Något tydligt strandhak har inte lokaliserats i de schakt som grävts i den norra delen av ön och ej heller indikerar lagerföljden i täktdikena var den kan ha varit belägen vid tiden för bosättningen. Avståndet till öppet vatten är därför svårbedömt. Det tidigare beskrivna förhållandet i schakt 7, med den till synes omrörda torven med utslängda småstenar, skulle kunna markera närheten till en strandkant eller ett sumpigt område. I det vid VM2:2 nordligast belägna schakt 3 fanns dock inga indikationer på en strandkant (fig. 3). Eftersom strandområdet verkar ha varit förhållandevis långgrund var troligtvis stranden beväxt med ett brett vassbälte.

Enligt fyndspridningen vid VM2:2 tycks aktiviteterna på boplatsen att ha varit koncentrerade till området kring schakt 2. I detta fanns det i moränen några stora flata uppstickande stenblock som kan ha fungerat som städ, arbetsytor eller sittstenar. En av de största var belägen vid den östra schaktkanten och den övre delen har en nästan helt flat yta som är nästan horisontellt beläget. Den flata ytan på den ovan mark exponerade delen av blocket är 0,6x0,4 m (fig. 14 och 16). Frågan är hur mycket blocken var blottade och synliga ovan den organogena markytan vid tiden för bosättningen och i vilken grad de påverkade lokaliseringen av olika aktiviteter. Ett tecken på att flera av de större block som sticker upp ur moränen idag även var blottade tidigare, även ovanför den dåtida organogena markytan av torv och växtlighet, är att de flesta fynden var belägna i torven en bit upp på de höga blockens kanter och mellan dem. Det är dock troligt att det ursprungliga tunna torvlagret, som hade ackumulerats innan bosättningen, till del har humifierats och kompakterats efter det att platsen lämnats. Kompakteringen kan ha resulterat i att en del av torven och däri belägna föremål med tiden sjönk ner utmed blockens kanter och ansamlades emellan dem. Vad som talar mot detta är att nästan inga fynd påträffades ovan det tidigare omnämnda flata stenblocket men däremot vid dess kanter, trots att det inte sticker upp mycket ur moränen. Eftersom det fanns rikligt med fynd en bra bit ner mellan vissa stenar och block är det inte omöjligt att det kan förekomma fynd även under vissa mindre ytligt belägna block. Då de ännu inte lyfts är det fortfarande osäkert om så är fallet. En förflyttning och ackumulation av fynd mellan blocken kan också ha skett genom en

kombination av torvens humifiering och genom froströrelser, vilket resulterat i att blocken till viss del kan ha pressats upp ur moränen och torven. Froströrelser skulle kunna vara en del av förklaringen till varför en del fynd framkom under kanterna på vissa block. Det framkom inga tydliga strukturer bland stenar och block som antyder någon form av röjning av ojämna ytor eller placering av stenar i formationer, t.ex. härdar, tältringar och hyddor. Eftersom så gott som alla stenar och block lämnades kvar *in situ* finns ändå förhoppningen att i framtiden finna sådana strukturer när en större sammanhängande yta undersöks.

Även om antalet bearbetade flintor vid VM2:2 inte är så omfattande finns det vissa tendenser vad gäller hanteringen av råmaterialet. Antalet bitar senonflinta med krusta uppgår till ca 16 % jämfört med genomsnittsvärdet för de mellanmesolitiska boplatserna i Rönneholms mosse, där värdet är ca 20 %. Antalet senonflintor med en vikt under 1 g uppgår till 86 % medan de vid boplatserna i Rönneholms mosse sammantaget uppgår till 75 %. Visserligen är VM2:2 något äldre än de boplatser som undersökts i Rönneholms mosse, men skillnaderna är ett tecken på att senonflintan vid VM2:2 delvis kan ha blivit bearbetad på en annan plats och att man reducerat storleken på senonflintan i högre grad på Linderödsåsen jämfört vid Ringsjöområdet. Det är ett vanligt fenomen att fragmenteringsgraden ökar ju längre från flintkällan man kommer.

Antalet avslag/avfall av senonflinta, med en storlek över 10 mm, uppgår till 238 stycken, medan antalet splitter uppgår till 79 stycken. Fördelningen för Kristianstadsflinta är 329 respektive 56 stycken. Detta förhållande visar på att Kristianstadsflinta inte reducerats i storlek i samma omfattning som senonflinta. Vid en korrekt bedömning av reduceringsgrad enbart utifrån flintornas separata vikter måste man beakta fragmentering pga eldsprängning. De fragment av avslag som var under 10 mm i storlek och som fragmenterats genom eld har i fyndsammanställningen förts till gruppen avslag/avfall då den ursprungliga storleken inte kunnat bedömas. Även vid betraktandet av flintornas spridning utifrån vikt måste fragmenteringen pga bränning beaktas (fig. 15). I schakt 2 fanns en stor andel bränd flinta. Vilka händelser som orsakat eldskadorna på flintan är svårt att veta. Det kan delvis röra sig om naturliga bränder på platsen eller anlagda bränder där man medvetet eller omedvetet bränt markvegetationen. Kanske brände man av markvegetationen innan man etablerade lägret för säsongen, för att få en jämn boyta eller för att bli av med diverse organiskt material och ohyra. Oavsett så verkar de flesta brandskadade flintorna inte ha utsatts för någon hög värme, som i en eldstad. En framtida sammanpassning av brandfragmenterad flinta kommer att kunna ge en ledtråd till om flintan bränts på plats eller om den spridits och dumpats på olika platser, när man rensat eldstäderna. Om man bebott platsen under flera säsonger kan den spridda brända flintan vara ett resultat av flera eldstäder på olika platser. Inom schakt 2 fanns inga tydliga koncentrationer av bränd flinta som anger några platser för eldar (fig. 15). Bränd flinta framkom spridd inom hela schaktet med en viss ökning i den nordvästra delen, där en flertal större bitar av bränd Kristianstadsflinta hade fragmenterats i ett stort antal småbitar. Spridningen av helt vitbränd flinta hade dock en mer distinkt spridning. Den vitbrända flintan utgörs av senonflinta som varit utsatt för högre värme än de flesta bitar som bara har sprickbildning eller en viss färgförändring. I den sydöstra halvan av schakt 2 fanns endast ett fåtal vitbrända flintor jämfört med den motsatta änden av schaktet, där det även framkom ett sotigt område (fig. 19). Den vitbrända flintan i den nordvästra delen bildade dock inga tydliga koncentrationer, som om de skulle ha bränts på plats i en eldstad, utan den låg spridd blandad med helt obränd flinta. Orsaken till detta kan vara att platsen representerar ett dumpområde där man slängt avfall ur rensade härdar från en annan del av boplatzen. Om den brända flintan är helt eller till större delen ett resultat av ackumulerade mänskliga eldaktiviteter, kan spridningen av helt obränd flinta indikera var de sista aktiviteterna på platsen ägde rum, innan platsen övergavs för gott. I schakt 2 kan en större andel

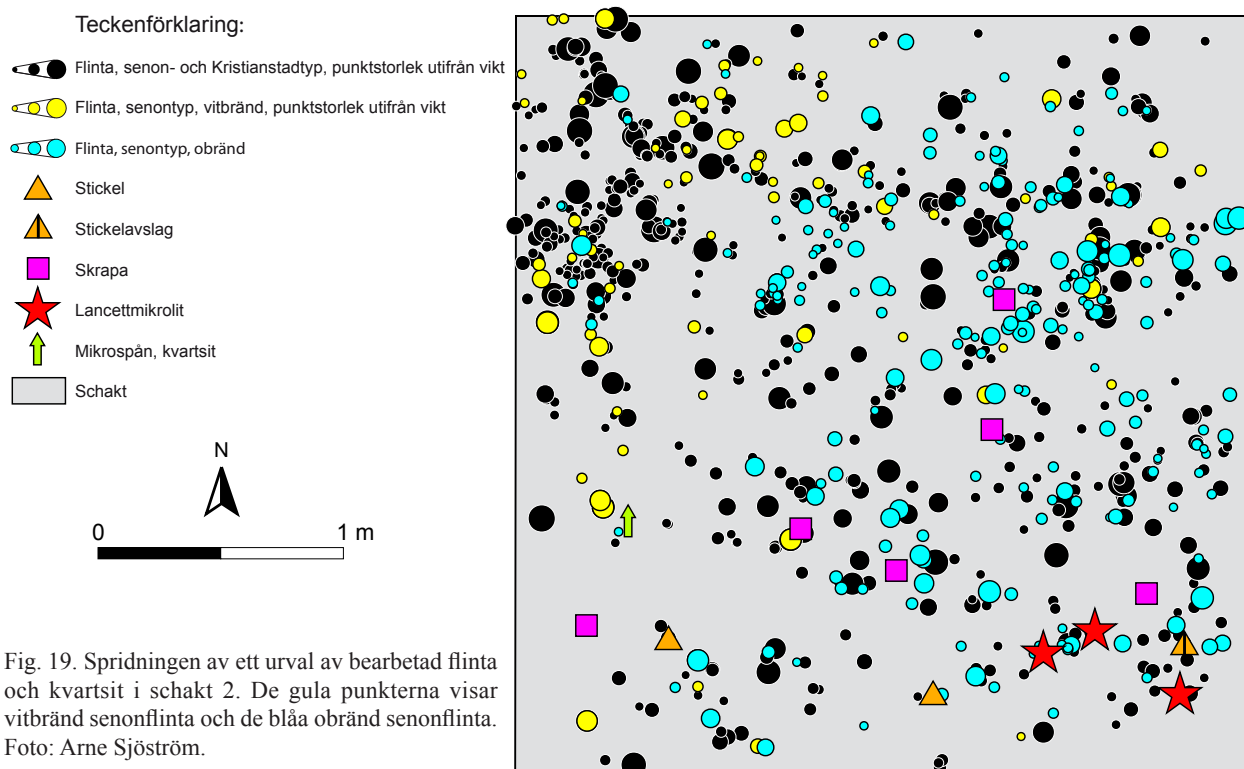

Fig. 19. Spridningen av ett urval av bearbetad flinta och kvartsit i schakt 2. De gula punkterna visar vitbränd senonflinta och de blåa obränd senonflinta. Foto: Arne Sjöström.

obränd senonflinta ses i den östliga 2/3-delen av schaktet och då speciellt inom en ca 2 m lång linje, som sträcker sig i sydväst-nordostlig riktning (fig. 15 och 19). Den linjära ansamlingen av obränd senonflinta är delvis orsakad av att de var belägna mellan stenblock med samma sträckning, men både blockens lägen och flintans spridning kan vara ett resultat av att det funnits någon form av skiljelinje i området, eventuellt någon form av vägg. En annan förklaring till varför flintorna inte blivit lika brända utmed denna linje kan vara att de inte blivit utsatta för eld i samma omfattning, om det rörde sig om markbränder, då de legat något djupare ner i torven.

Skillnaden i fyndspridning inom schakt 2 kan även ses bland olika redskapstyper. Alla skrapor, sticklar, stickelavslag och mikroliter i schaktet framkom i den sydöstra delen (fig. 19). Även de flesta föremålen av kvarts och kvartsit påträffades där. Mikroliterna var belägna inom en begränsad yta, vilket skulle kunna tyda på att området vid den sydöstra delen av schaktet utgör en mer central del av boytan där ett flertal aktiviteter ägde rum. Vid flera danska boplatser från maglemosetid har just mikroliter framkommit nära härdarna inom boplatsernas mittområden (Grøn 1995:46).

En mer djupgående tolkning av aktiviteterna på platsen, utifrån den begränsade undersökta ytan och kortvariga analysen av fyndspridningen, är dock svår att göra. De båda mossboplatserna på Viss mosse skiljer sig från de som undersökts vid Ringsjön (Ageröds och Rönneholms mossar) då det saknas tydliga rumsliga mönster i form av slagplatser, flintsamlingar, dumpplatser mm. Fynden ligger huvudsakligen spridda med en tendens till aktivitetsuppdelning. Detta skulle kunna tyda på att fynden representerar återkommande kortvariga aktiviteter vid boytorna, vilket styrks av det låga antalet flintor som kunnat passas samman. En stor skillnad mellan mossboplatserna på Viss mosse och de vid Ringsjön är att de senare är avsatta på ett rent organiskt material av gyttja och torv, medan de på Viss mosse delvis är belägna i samma material, men på möränhöjder. Boplatserna i de båda mossområdena representerar aktiviteter i igenväxande fornsjöar, men mossboplatserna vid Ringsjön har troligtvis varit mer specialiserade läger för fiske och jakt i själva fornsjön medan de vid Viss mosse troligtvis representerar boplatser av mer stationär karaktär, där man i större omfattning nyttjat omlandet runt sjön, med ön som bas. Det förhållandevis stora antalet skrapor

vid VM2:2, jämfört med mossboplatserna vid Ringsjön, visar att man höll på med skinnberedning.

Det som markant skiljer boplatserna på Viss mosse från mesolitiska boplatser i västra och mellersta Skåne är användningen av Kristianstadsflinta, kvarts och kvartsit. Ytterst lite bearbetad Kristianstadsflinta förekommer på boplatserna i Ringsjöområdet trots att det finns lokal flinta av denna typ i moränen runt sjön. Råmaterialet vid boplatserna i Viss mosse antyder att de som bebodde ön även hade en hemvist i nordostlig riktning och troligtvis befolkade området mellan Linderödsåsen och riktning mot Hanöbukten och Helgeås vattensystem. Vi har idag begränsade kunskaper om var gränserna i landskapet gick för olika befolkningsgrupper under mesolitisk tid. En förhållandevis tydlig geografisk uppdelning mellan västliga och östliga befolkningsgrupper kan dock konstateras för sydligaste Sverige vad gäller användningen av råmaterial som flinta. Under tidigmesolitisk tid dominerar Kristianstadsflintan i nordöstra Skåne, t.ex. på boplatserna vid Årup, medan flera tidigmesolitiska boplatser i nordvästra Skånes inland domineras av senon- och danienflinta (Cronberg & Kjällquist 2006; Hanlon & Nilsson 2006; Knarrström 2006). Samma mönster, med en total dominans av senonflinta, kan ses vid boplatserna i halländska och småländska inlandet, utmed Lagans och Nissans vattensystem (Persson 2012). Folket vid Viss mosse fick antingen tag i sin senonflinta genom transporter och kontaktnät utmed den skånska kusten eller kanske rentav via folket vid Ringsjön. Det korta avståndet på 13 km (fågelvägen) mellan Viss mosse och Ringsjön gör det sannolikt att olika befolkningsgrupper kan ha haft kontakt med varandra via det skånska inlandet utmed Hörbyån, vars ena delflöde rinner upp i Viss mosse. Boplatserna i mossen är intressanta ur perspektivet hur olika befolkningsgrupper i Skånes inland anskaffade flinta och vilka rörelsemönster som fanns i landskapet.

Användningen av kvarts och kvartsit är ovanlig i Skåne under mesolitisk tid, vilket gör VM2:2 speciellt betydelsefull. På mossboplatserna vid Ringsjön förekommer enstaka avfallsbitar av kvarts och kvartsit men dessa har huvudsakligen uppstått genom att knackstenar av dessa material fragmenterats vid användning. Fyndet av ett tekniskt välformat mikrosån i kvartsit vid VM2:2 visar att man var väl förtrogen med materialet, trots att man föredragit att använda flinta. Vår kunskap om användningen av kvarts och kvartsit under mesolitisk tid är bristfällig vad gäller det skånska inlandet, speciellt i den norra delen av landskapet och de svårinventerade skogsområdena vid t.ex. Linderödsåsen. Dessa material kan förekomma naturligt i moränen varför de kan ha förbisetts vid boplatserinventeringar. Med en mer målinriktad inventering i skogsmiljöerna i Skånes mesolitiska periferi i framtiden kan fler fynd förväntas, likt boplatserna i Viss mosse och den intressanta kvartsboplatserna vid Hjälmjön i nordvästra Skåne, som dateras till tidigmesolitisk tid (Knarrström 2006).

Vid undersökningen 2012 konstaterades att det i princip helt saknas rester av hasselnötsskal på boplatserna vid Viss mosse. Endast ett skalfragment framkom vid VM2:1. Förhållandet ändrades inte vid undersökningen 2013 då det inte påträffades några skalfragment alls. Avsaknaden kan inte förklaras med dåliga bevaringsförhållanden då det borde ha framkommit förkolnade fragment bland de andra kolbitarna i det fyndförande lagret. Hasselnötsskal är annars ett förhållandevis vanligt fynd vid tidigmesolitiska boplatser i Skåne och Danmark. Vid de ungefär samtida mossboplatserna på Bare mosse i västra Skåne förekom rikligt med hasselnötsskal (Welinder 1971). Man kan dock inte förutsätta att folket vid Vissjön åt hasselnötter. Om de inte gjorde det så kan det ha funnits skillnader i näringsstrategi vad gäller betydelsen av vegetabilier i kosten mellan västliga och östliga folkgrupper i Skåne. En annan möjlighet är att ön i Vissjön beboddes under en tid på året då nötter inte fanns att tillgå i närområdet eller att årets nötförråd var slut då man kom till platsen. Även annat organiskt fyndmaterial var begränsat vid VM2:2 och det är därför svårt att uttala sig om användningen av vegetabilier i kosten eller bruket av trä eller annat organiskt material.

Orsaken kan till viss del förklaras med bevaringsförhållandena men förekomsten av bevarade träkäppar vid boytan på VM2:1 och björknäver vid de båda lokalerna visar att åtminstone en del organiskt material har bevarats.

Skrapor och sticklar visar på att man på plats bearbetade skinn, hårdare material som trä, ben eller horn medan mikroliterna visar på att man jagat. Kanske var de många kärren och de grunda fornsjöarna samt omgivningarna på Linderödsåsen en rik miljö för bytesdjur och under en del av året. Redskapssammansättning skiljer sig dock inte märkbart från de flesta andra boplatser från tidigmesolitisk tid. Trots att boplatserna varit belägna på en ö i Vissjön finns det på dessa inga tecken på att man fiskat i sjön, då allt benmaterial förstörts. Inga nätsänken, liksom de talrika fynden på mossboplatserna i Rönneholms mosse, har framkommit på boplatserna. Spridda sänkestenar har dock påträffats i gytjelagren inom täkten. En källkritisk faktor är möjligheten att man kan ha använt lokal moränsten som nätsänken och att en del av dessa kan finnas bland andra moränstenar på boplatserna. Det förekom dock inga koncentrationer av möjliga sänkesten eller sten liksom den speciella sänkeflintan på Rönneholms mosse. Eventuellt fångade man fisk med fasta redskap eller ljuster.

Då endast begränsade ytor av VM2:1 och VM2:2 undersökts är en mer precis datering av boplatserna fortfarande något osäker. De representerar två rumsligt åtskilda bosättningar och två olika bosättningsperioder under maglemosetid. Även om några C14-dateringar ännu inte gjorts, blev det vid årets undersökning klarlagt att VM2:1 är yngst, med sitt inslag av triangelmikroliter, handtagskärnor och en tekniskt mer utvecklad spån- och mikrospånteknik. Lancettmikroliterna vid VM2:2 kan ungefärligen dateras till maglemosekulturens fas 2, under boreal tid. Förutom några boplatser i Bare mosse, Ageröds och Rönneholms mossar i Skåne är VM2:2 en av få kända mossboplatser från maglemosetid i landet. Mossboplatser i Ageröds och Rönneholms mossar är dock yngre än VM2:2. Den enda ungefär samtida parallellen i Sverige är mossboplatserna Bare mosse I och II. Dessa undersöktes redan 1908 och 1949 och dokumenterades med förhållandevis grova metoder där de flesta fynden tillvaratogs i fyndheter om 1 kvadratmeter (Althin 1954; Sernander 1908; Welinder 1971).

Med tanke på att VM2:1 är delvis skadad av täktverksamheten är VM2:2 en av de bäst bevarade mossboplatserna från tidigmesolitisk tid i landet. Fortsatta undersökningar på boplatserna med den tillämpade detaljdokumentationen kommer bl.a. att bidra till förståelsen av rumsliga strukturer på boplatser från en period som vi idag har mycket begränsad kunskap om. Tillsammans med lokaler som Årup i nordöstra Skåne och de nya överlagrade tidigmesolitiska fynden utmed väg E22 i Blekinge kan boplatserna i Viss mosse väsentligt bidra till förståelsen av maglemosekulturens geografiska särdrag, utbredningen av olika folkgrupper och deras rörelsemönster i landskapet.

De kvarvarande delarna av VM2:1 och VM2:2 bör undersökas snarast då allt organiskt material annars riskerar att förstöras inom några få år. Torvtäckets ovan kulturlagren är mycket tunt och utsatt för kraftig upptorkning och humifiering under sommarhalvåret och riskerar att försvinna genom erosion. Lämningarna riskerar även skador genom tryck från tunga maskiner som kör över området då man täktar runt moränhöjden och använder den som upplag för stenblock och stubbar.

Förmedling

I samband med undersökningen på Viss mosse gjordes en rundvisning för intresserade närboende och medlemmar ur Frosta Härads Hembygdsförening.

Tack

Ett stort tack till Econova Garden AB för tillstånd att gräva inom torvtäkten på Viss mosse.

Referenser

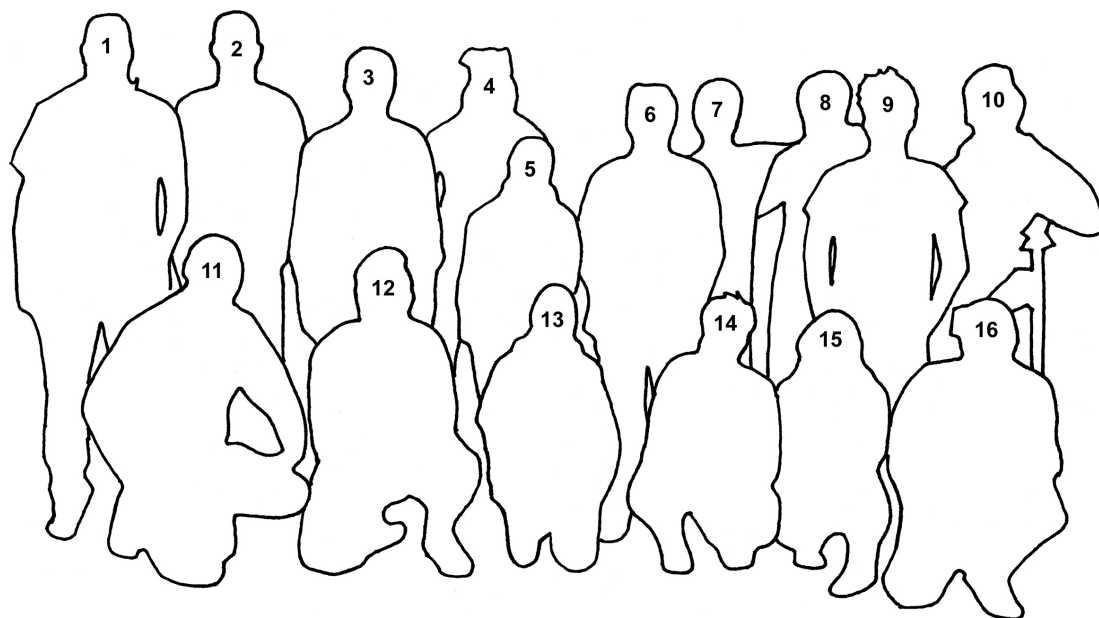
- Althin, C.-A. 1954. The Chronology of the Stone Age Settlement of Scania, Sweden. *Acta Archaeologica Lundensia, Series in 4°*. No 1. Lund. C. W. K. Gleerup.
- Cronberg, C. & Kjällquist, M. 2006. Tidigmesolitiska boplatser Nordväskånes skogsmark - undersökningar i Maglemosekulturens nordliga trakter. I: B. V. Eriksen (Red.) *Stenalderstudier: Tidligt mesolitiska jägare og samlere i Sydsandinavien*. Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter, 55. Moesgaard.
- Edvardsson, J. 2006. Dendrokronologisk undersökning av tallbestånds etablering, tillväxtdynamik och degenerering orsakat av klimatrelaterade hydrologiska variationer på Viss mosse och Åbuamossen, Skåne, södra Sverige, 7300-3200 cal. BP. *Examensarbeten i Geologi vid Lunds universitet - Kvartärgeologi*, Nr. 206.
- 2013. Holocene climate change and peatland dynamics in southern Sweden based on tree-ring analysis of sub-fossil wood from peat deposits. *LUNDQUA thesis*, 68. Lund.
- Edvardsson, J., Leuschner, H. H., Linderson, H., Linderholm, H. W. & Hammarlund, D. 2012a. South Swedish bog pines as indicators of Mid-Holocene climate variability. *Dendrochronologia*, 30.
- Edvardsson, J., Linderson, H., Rundgren, M. & Hammarlund, D. 2012b. Holocene peatland development and hydrological variability inferred from bog-pine dendrochronology and peat stratigraphy - a case study from southern Sweden. *Journal of Quaternary Science*, 27(6).
- Grøn, O. 1995. The Maglemose Culture. The reconstruction of the social organization of a mesolithic culture in Northern Europe. *BAR International Series*, 616. Oxford.
- Hansson, A. 2011. *Torvstrategifisk studie av en trädstamshorizont i Viss mosse, centrala Skåne kring 4000 - 3000 cal BP med avseende på klimat- och vattenståndsförändringar*. Kandidatuppsats i geologi vid Lunds universitet nr. 280. Department of earth- and ecosystem sciences, division of geology.
- Hanlon, C. & Nilsson, B. 2006. Årup - bosättningar från tidigmesolitikum i nordöstra Skåne. I: B. V. Eriksen (Red.) *Stenalderstudier: Tidligt mesolitiska jägare og samlere i Sydsandinavien*. Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter, 55. Moesgaard.
- Knarrström, B. 2006. Tidigmesolitiska fynd i Norra Skåne. I: B. V. Eriksen (Red.) *Stenalderstudier: Tidligt mesolitiska jägare og samlere i Sydsandinavien*. Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter, 55. Moesgaard.
- Larsson, L. 1978. Ageröd I:B - Ageröd I:D. A Study of Early Atlantic Settlement in Scania. *Acta Archaeologica Lundensia. Series in 4°*, No 12. Lund.
- 1983. Ageröd V. An Atlantic Bog Site in Central Scania. *Acta Archaeologica Lundensia, Series in 8°*. No 12. Lund.
- Larsson, L. & Sjöström, A. 2010. Mesolithic research in the bog Rönneholms mosse, southern Sweden. *Mesolithic Miscellany*, 21:1.
- 2011. Bog sites and wetland settlement during the mesolithic: research from a bog in central Scania, southern Sweden. *Archäologisches Korrespondenzblatt*, 41:4.
- 2013. Mesolithic research in the central part of Scania, southern Sweden. I: K. Johansson & M. Törv (Red.) *Man, his time, artefacts and places. Collection of articles dedicated to Richard Indreko. Muinasaja teadus*, 19. Tartu.
- Malmberg Persson, K. 2000. *Beskrivning till jordartskartan 2D Tomelilla NO*. Sveriges Geologiska Undersökning, Serie Ae 135.
- Nilsson, T. 1935. Die pollenanalytische Zonengliederung der spät- und postglazialen Bildungen Schonens. *Geologiska Föreningens i Stockholm Förhandlingar*, Bd 57. H. 3.
- Persson, C. 2012. *Den hemliga sjön - en resa till det småländska inlandet för 9000 år sedan*. GOTARC Series B, No 58.
- Sernander, R. 1908. Mötet den 5 november 1908. *Geologiska Föreningens i Stockholm Förhandlingar*, Bd 31, h. 6.
- Sjöström, A. 2013. Mesolitiska lämningar i Rönneholms mosse. Arkeologisk förundersökning 2012. Hassle 32:18, Stehag socken, Eslövs kommun, Skåne. *Rapporter från Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet*. Nr. 8.
- Sjöström, A. & Kàm Tayanin, K. 2013. Viss mosse 2 - ett boplatsoområde från yngre maglemosetid. Arkeologisk undersökning 2012. Råby 28:3, Svensköp socken, Hörby kommun, Skåne. *Rapporter från Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet*. Nr 7.
- Thelaus, M. & Holmquist, B. 1994. *Inventering av Vissmossen*. SSV Markundersökningar HB. Opublicerad rapport.
- Welinder, S. 1971. Tidigpostglacialt mesolitikum i Skåne. *Acta Archaeologica Lundensia, Series in 8° minore*, No. 1.

Muntlig uppgift

Kjel Knutsson, Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet.

Appendix 1

Deltagare i 2013 års seminariegrävning vid Viss mosse 2.

1. Jan Apel, 2. Victor Landström, 3. Staffan Skerfving, 4. Fredric Wirbrand, 5. Eva Wigfors, 6. Kenth Hansen, 7. Vidar Torbjörnsson, 8. Emil Andersson, 9. Jesper Fröjdö, 10. Johnny Nyman, 11. Arne Sjöström, 12. Armend Beciri, 13. Ann-Sofie Persson, 14. Maria Svederborn, 15. Cecilia Svensson, 16. Krister Käm Tayanin. Ej i bild: Louise Laxmyr och Laurin Bertling. Foto: Arne Sjöström (via självutlösare). Teckning: Krister Käm Tayanin.

Appendix 2

Fyndtabell Viss mosse 2:2. Om inget annat anges visar siffrorna antal.

Typ	Fynd 2012	Fynd 2013	Summa
<i>Flinta</i>			
Antal	263	632	895
Vikt, gram	144	777	921
Avslag/avfall/splitter	200	502	702
Spån, hela och fragment	17	30	47
Mikrospån, hela och fragment	46	80	126
Kärna, fragment	-	4	4
Spånskrapa	-	4	4
Skivskrapa	-	6	6
Spånstickel	-	2	2
Stickelavslag	-	1	1
Mikrolit, lancett	-	3	3
<i>Bergart</i>			
Mikrospån, kvartsit	-	1	1
Avslag/avfall, kvartsit	1	11	12
Avslag/avfall, kvartsit, gram	1	74	75
Sten natur	1	5	6
<i>Organiskt</i>			
Träkol (prover)	2	2	4

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsen i Skåne dnr: 431-12073-2013
Datum för beslut: 2013-05-21
Län: Skåne
Kommun: Hörby
Socken: Svensköp
Fastighet: Råby 28:3
RAÄ-nummer: Svensköp 25
Ekonomiska kartans blad: 2D 8f Harphult
Koordinatsystem: SWEREF 99 TM
Höjdsystem: RH70
X-koordinat (N): 6 190 300
Y-koordinat (E): 427 150
Fältarbetstid: 2013-05-27 – 2013-05-31
Undersökt yta: 17,5 m²
Projektledare: Lars Larsson
Personal: Arne Sjöström, Jan Apel och Krister Kåm Tayanin
Dokumentationsmaterial: Dokumentationsmaterialet kommer att förvaras vid Lunds universitets historiska museum.
Fyndmaterial: Fynden kommer att förvaras vid Lunds universitets historiska museum under arkivnummer 32350.